Выходзіць з 20 снежня 1945 года

НАСТАЎНІЦКАЯ газета

ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

№ 31 - 32 (5362 - 5363)
Чацвер, 14 сакавіка 2002 года

"Настаўніцкая газета" ў II квартале 2002 года плануе:

правесці прамыя лініі з

Першым намеснікам Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь Аляксандрам Іванавічам Жуком;

старшынёй Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічным прагрэсе Ігарам Васільевічам Катляровым;

надрукаваць:

◆спецыяльныя выпускі "Адукацыя: дакументы і каментарыі";
◆матэрыялы па новых адукацыйных тэхналогіях;
◆тэматычныя старонкі: "Педагагічная майстэрня", "Методыка", "Сацыяльны ракурс", "Рэгіянальная адукацыя", "Выхаванне", "Сям'я", "Дашкольнае выхаванне", "Стадыён", "Лячэбная педагогіка", "Твой гонар, Бацькаўшчына", "Паралелі", "Кнігарня", "Прафесійна-тэхнічная адукацыя", "Навука", "Дамашняя энцыклапедыя";
◆інтэрв'ю з кіраўнікамі, заслужанымі работнікамі адукацыі;
◆матэрыялы па асаблівасцях і ходу паступлення ў гэтым годзе ў ВНУ, ССНУ, ПТВ;
◆раздзелы з новай, нязвыклай і нават дзіўнай аповесці Юры Станкевіча "Пісьмо ў галактыку "Млечны шлях", галоўны герой якой – настаўнік;
◆а таксама навіны, рэпартажы аб найбольш важных і значных падзеях у сістэме адукацыі;

аб'явіць цікавыя конкурсы сярод чытачоў.

Стартаваў новы маладзёжны праект

Днямі ў Нацыянальным прэс-цэнтры адбылася прэзентацыя праекта "Стратэгія развіцця маладзёжных арганізацый у Беларусі", якую пачаў рэалізоўваць Беларускі саюз маладзёжных і дзіцячых грамадскіх аб'яднанняў "Рада" пры падтрымцы Праграмы TACIS Еўрапейскага Саюза.

У межах праекта запланаваны цэлы шэраг мерапрыемстваў па аналізу маладзёжнай палітыкі і маладзёжнага руху ў краіне. Ужо распачата даследаванне, скіраванае на вывучэнне сітуацыі з прыцягненнем маладзёжных грамадскіх аб'яднанняў у працэс прыняцця рашэнняў у сферы маладзёжнай палітыкі.

Днямі пачнецца і яшчэ адно даследаванне - аб супрацоўніцтве дзяржаўных структур і маладзёжных аб'яднанняў. Дарэчы, у ходзе рэалізацыі праекта будзе фарміравацца банк звестак пра вопыт узаемадзеяння маладзёжных і дзіцячых арганізацый і дзяржаўных структур у нашай краіне (як пазітыўны, так і негатыўны).

Важным напрамкам праекта стане распрацоўка прапаноў у заканадаўства, што рэгулюе пытанні маладзёжных і дзіцячых грамадскіх аб'яднанняў. Плануецца праінфарміраваць прадстаўнікоў зацікаўленых арганізацый аб тых механізмах, з дапамогай якіх можна лабіраваць прыняцце гэтых прапаноў органамі дзяржаўнай улады.

Інфармацыя, атрыманая шляхам даследаванняў і аналізу, будзе выкарыстоўвацца на семінарах, каб удзельнікі атрымалі канкрэтныя веды і навыкі для больш эфектыўнай грамадскай дзейнасці ў сферы маладзёжнай палітыкі.

За 17 месяцаў дзеяння праекта плануецца правесці сем інфармацыйных дзён, падчас якіх маладзёжныя і дзіцячыя грамадскія аб'яднанні могуць атрымаць прававую падтрымку, а ініцыятыўныя групы - усю вычарпальную інфармацыю па пытаннях рэгістрацыі грамадскіх аб'яднанняў і іх дзейнасці.

У межах праекта будзе выдавацца інфармацыйна-аналітычны часопіс (першы яго нумар павінен выйсці ў траўні). Ён будзе унікальным выданнем, бо ўпершыню стане шырока асвятляць дзейнасць маладзёжных грамадскіх арганізацый. Але часопіс прызначаны не толькі для іх сяброў, але і для так званай неасацыяванай моладзі.

У кастрычніку ў Мінску павінен прайсці міжнародны фестываль, а ў красавіку наступнага года - міжнародная канферэнцыя, дзе ўдзельнікі абмяняюцца вопытам і думкамі наконт стварэння эфектыўнай мадэлі ўзаемадзеяння дзяржаўнага і грамадскага сектара.

Як адзначыла намеснік дырэктара Дэпартамента па справах моладзі Міністэрства адукацыі краіны Марына Яжова, праект узнік невыпадкова - настаў час ладзіць плённае супрацоўніцтва моладзі і ўлады як у самой сталіцы, так і ў раёнах.

Галіна ГЕНАДЗЬЕВА.

Беларускія вячоркі "Ручнікі" прайшлі нядаўна ў Крычаве. У клубе чыгуначнікаў сабраліся і пенсіянеры, і моладзь. Спявалі народныя беларускія песні і танцавалі. Прыз гледачоў атрымаў першакласнік сярэдняй школы №4 Паша Арлоў – самы юны ўдзельнік вячорак.

НА ЗДЫМКУ: лыжачнік Паша Арлоў.

Фота Валерыя БЫСАВА, БЕЛТА.

Навіны

Павышаць якасць харчавання

У нашай краіне распрацоўваюцца рэгіянальныя праграмы па ўдасканаленні і арганізацыі харчавання вучняў на 2002-2005 гады.

Праграмы гэтыя будуць грунтавацца на ўкараненні новых тэхналогій прыгатавання ежы і форм абслугоўвання.

Так, напрыклад, прадугледжваецца практыкаваць у школьных сталоўках такія навінкі як "шведскія сталы".

Беларускіх класаў стане больш

У Светлагорску была зацверджана праграма дадатковых мер па пашырэнні сферы выкарыстання беларускай мовы ў сістэме адукацыі.

Мэта праграмы – вывучэнне культурнай і гістарычнай спадчыны нашай краіны, традыцый беларускай сям'і, народных звычаяў і традыцый.

З беларускай мовай дзеці будуць знаёміцца ўжо ў дашкольных установах. У школах жа праводзіцца дыягностыка сярод педагогаў і вучняў, у ходзе якой будзе выяўлена жаданне вывучаць беларускую мову і літаратуру больш сур'ёзна. А па канчатковых выніках будзе прынята рашэнне аб адкрыцці ў новым навучальным годзе класаў з паглыбленым вывучэннем роднай мовы.

Казімір ЮРОЙЦЬ.

Level збірае сяброў

Днямі ў Мінску на Партызанскім праспекце, 14, у будынку Галоўнага вылічальнага цэнтра (ГВЦ) Міністэрства статыстыкі Рэспублікі Беларусь адкрыўся камп'ютэрны клуб Level. У залах устаноўлены дваццаць камп'ютэраў на базе працэсараў Intel (Celeron-900).

Значэнне клуба не столькі ў тым, што маладыя людзі змогуць цяпер правесці час не ў цёмным завулку, а ля "адкрытага акна ў свет", але і ў далучэнні да камп'ютэрнай граматы, а можа – і да будучай прафесіі.

На кожным камп'ютэры ўсталяваны 36 найноўшых і любімых карыстальнікамі камп'ютэрных гульняў. Аднак яны – не самамэта. У клубе, акрамя агульнапрынятага набору паслуг (гульні, друк на прынтэры, сканіраванне, запіс CD, у бліжэйшай перспектыве – Інтэрнэт), можна пазнаёміцца і пачытаць камп'ютэрныя тэматычныя газеты і часопісы.

Клуб Level зарыентаваны на школьнікаў і студэнтаў. Плануецца цесная работа са школамі ў галіне навучання інфарматыцы. Да таго ж, як лічаць арганізатары, адкрыццё клуба – важны крок па выкарыстанні вылічальных цэнтраў Міністэрства статыстыкі і аналізу Рэспублікі Беларусь у агульнаадукацыйных мэтах.

Ігар КАНДРАЛЬ.

На чарзе – абласная алімпіяда

Школьнікі Дзяржыншчыны маюць высокі інтэлектуальны патэнцыял. Гэта засведчылі вынікі раённых прадметных алімпіяд.

Іх пераможцы, як правіла, абараняюць гонар раёна на абласных алімпіядах, дзе ўпэўнена пацвярджаюць як веды, так і схільнасці да інтэлектуальнага саперніцтва з равеснікамі.

Нядаўна ў беларускай гімназіі райцэнтра была праведзена экспрэс-алімпіяда па матэматыцы для вучняў-васьмікласнікаў. Дваццаць каманд (па тры вучні з кожнай школы) павінны былі прапанаваць журы сумеснае рашэнне задач. Улічваліся ход логікі, вынаходлівасць, эрудыцыя. Задавальненне атрымалі ўсе: вучні, якія дружна, творча працавалі, журы – аналізам мноства варыянтаў прапанаваных нестандартных рашэнняў задач.

Камандзе юных матэматыкаў, якая будзе сфарміравана з вучняў сярэдніх школ Дзяржынска, Фаніпалая, Негарэлага, а таксама шэрагу сельскіх – Дварышчанскай, Валмянскай, Томкавіцкай – прадастаўлена права абараняць гонар раёна на абласной экспрэс-алімпіядзе.

Тамара ШАЎЧЭНКА.

Весткі

Навасёлкі прыраслі музеем

У нашай краіне шмат вёсак з прыгожай і мілагучнай назвай Навасёлкі. Ёсць такая і ў Пружанскім раёне. Менавіта ў яе сярэдняй школе створаны этнаграфічны музей, які прыкметна падняў прэстыж сельскага населенага пункта.

А пачалося ўсё з таго, што члены гуртка дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва сталі збіраць хатнія рэчы, а таксама прылады працы (якімі карысталіся нашы продкі) спачатку ў роднай і навакольных вёсках, а затым і за межамі раёна.

Адзін з пакояў будучага музея нехта прапанаваў аформіць у выглядзе вясковай хаты, накшталт таго, як гэта было зроблена ў вёсцы Люсіна Ганцавіцкага раёна ў школьным музеі імя Якуба Коласа. Прапанова спадабалася, і вось ўжо ўласны музей у Навасёлках прымае гасцей не толькі з Брэсцкай, але і з Гродзенскай абласцей. Адначасова заведзена кніга, у якой можна пакінуць памятны запіс. Іх ужо шмат, адзін з якіх – ад вучоных Нацыянальнай Акадэміі Рэспублікі Беларусь.

Настаўнік - аўтар гістарычных нататак

Сёлета Драгічыну спаўняецца 550 гадоў з часу яго першага пісьмовага ўпамінання. З гэтай нагоды райвыканкам зацвердзіў камісію з 22 чалавек, якая ўжо займаецца арганізацыйнымі пытаннямі па падрыхтоўцы да святкавання юбілею горада.

Так, настаўнік гісторыі гімназіі райцэнтра Сяргей Валасюк пачаў друкаваць у раённай газеце "Драгічынскі веснік" гістарычныя нататкі "Давячоравіцкія карані" з працягам пра доўгі і багаты на драматычныя падзеі шлях, які прайшлі жыхары розных пакаленняў гэтага палескага мястэчка, а цяпер сучаснага горада са шматпавярховымі жылымі дамамі, заасфальтаванымі плошчамі і вуліцамі.

Не застаўся ўбаку і драматычны гурток Драгічынскага Дома творчасці дзяцей і юнацтва пад кіраўніцтвам Галіны Дулевіч, які паспеў паставіць ужо на сцэне спектакль "Віфлеємская зорка". Сваёй першай паэтычнай кнігай "Твое окно" дэбютавала настаўніца гімназіі райцэнтра Алена Дулевіч, якая свае лепшыя вершы друкавала ў "Настаўніцкай газеце".

Самы актыўны ўдзел настаўнікі і вучні школ прымуць у азеляненні і добраўпарадкаванні горада.

Мікола ПАНАСЮК.

Условия проведения открытого конкурса на создание учебников по социально-гуманитарным предметам для общеобразовательных школ Республики Беларусь в 2002 г.

1. Конкурс на создание учебников по социально-гуманитарным предметам проводится в целях обеспечения общеобразовательной школы стабильными учебниками высокого качества, подготовленными в соответствии с новыми образовательными стандартами, программами и педагогическими технологиями.

2. Конкурс на создание учебников для общеобразовательной школы по социально-гуманитарным предметам проводится Министерством образования Республики Беларусь в соответствии с поручением Президента Республики Беларусь Лукашенко А.Г. и является открытым.

3. Конкурсные работы могут представлять как отдельные авторы, так и авторские коллективы.

4. На конкурс принимаются планы-проспекты рукописей, аннотации будущих изданий, а также сами рукописи учебников, разработанные по программам, утвержденным Министерством образования Республики Беларусь.

5. Конкурс проводится по следующим социально-гуманитарным предметам:

Гісторыя Беларусі старажытных часоў. 4 клас.
Гісторыя Беларусі ў сярэднія вякі (VI – XV стст.). 5 клас
Гісторыя Беларусі (XVI – канец XVIII ст ст.). 6 клас.
Гісторыя Беларусі (з канца XVIII ст. да 1917 г.). 7 клас.
Гісторыя Беларусі з 1917 г. да 1945 г. 8 клас.
Гісторыя Беларусі з 1945 г. да нашых дзён. 9 клас.
Гісторыя Беларусі ад старажытных часоў да канца XVIII ст. 10 клас.
Гісторыя Беларусі (канец XVIII – XX ст.). 11 клас.

Человек. Общество. Государство. 8 класс.
Человек. Общество. Государство. 9 класс.
Человек. Общество. Государство. 10 класс.
Человек. Общество. Государство. 11 класс.

Беларуская літаратура. 9 клас.
Беларуская літаратура. 10 клас.
Беларуская літаратура. 11 клас.

Русская литература. 9 класс.
Русская литература. 10 класс.
Русская литература. 11 класс.

6. **Первый этап конкурса** проводится с 1 апреля по 15 мая 2002 года. На этом этапе рассматриваются планы-проспекты рукописей учебников и развернутые аннотации будущих изданий, в которых указываются принципы формирования содержания учебника и способы реализации основных дидактических функций издания, структура учебника с кратким описанием основных элементов издания (основного и дополнительных текстов, методического аппарата, иллюстративного материала).

7. По итогам первого этапа конкурса отбирается не более трех наиболее перспективных планов-проспектов рукописей по каждой дисциплине, авторы которых допускаются к участию во втором этапе конкурса.

8. **Второй этап конкурса** проводится с 15 мая 2002 года по 30 декабря 2002 года. На этом этапе рассматриваются рукописи учебников, подготовленные в соответствии с представленными планами-проспектами и на основе авторских концепций учебников, отраженных в аннотациях к будущим изданиям.

9. Для проведения конкурса Министерством образования Республики Беларусь создается Конкурсная комиссия из числа ведущих специалистов образования и науки с участием представителей Министерства образования.

10. Состав Конкурсной комиссии утверждается Министерством образования Республики Беларусь. Для оценки представленных планов-проспектов рукописей учебников и развернутых аннотаций будущих изданий Конкурсная комиссия на первом этапе конкурса может привлечь учебные заведения и учреждения образования, научно-исследовательские институты.

11. Обсуждение рукописей учебников в Конкурсной комиссии на втором этапе конкурса проводится на основе трех экспертных заключений (рецензий) и личного ознакомления членов комиссии с представленными рукописями. Для проведения экспертной оценки могут привлекаться ведущие специалисты учебных и научных учреждений, секций Научно-методического Совета Министерства образования.

12. Авторы и организации, выдвигающие на конкурс планы-проспекты и рукописи учебников и учебно-методических комплексов, подают заявку в Учреждение "Научно-методический центр учебной книги и средств обучения" Министерства образования Республики Беларусь (220013, г. Минск, ул. Б.Хмельницкого, 3).

13. Срок подачи заявок на участие в конкурсе, а также материалов на первый этап конкурса заканчивается **1 мая 2002 года**, представление рукописей на второй этап конкурса заканчивается **1 декабря 2002 г**.

14. Планы-проспекты, аннотации, а в дальнейшем рукописи учебников представляются в Учреждение "Научно-методический центр учебной книги и средств обучения" Министерства образования Республики Беларусь в трех экземплярах на русском или белорусском языке.

15. К представленным рукописям учебников прилагаются:

заявка на участие в конкурсе или письмо-представление;

сведения об авторах (авторском коллективе) рукописи учебника с указанием фамилии, имени, отчества, ученой степени и звания, специальности, места работы и должности, домашнего адреса, номера служебного и домашнего телефона;

материалы предварительного общественного обсуждения (выписка из протокола совещания, заседания кафедры, педагогического Совета) о выдвижении работы на конкурс в том случае, когда она выдвигается учреждением или организацией.

16. Рукописи должны быть отпечатаны на машинке (набраны на компьютере) со стандартным шрифтом через 2 интервала на одной стороне листа стандартного размера (28-30 строк на листе по 60-65 знаков в строке).

17. Подведение итогов второго этапа конкурса осуществляется Конкурсной комиссией в течение 1 месяца после окончательного срока представления рукописей.

18. По итогам каждого этапа конкурса его участникам в течение 2-х недель высылается соответствующая выписка решения Конкурсной комиссии.

19. Участникам второго этапа конкурса при необходимости предоставляется творческий отпуск с полным сохранением заработной платы по месту основной работы.

20. Финансирование организации конкурса осуществляется Министерством образования Республики Беларусь совместно со специальным фондом Президента Республики Беларусь по социальной поддержке одаренных учащихся и студентов (по согласованию).

21. Для поощрения участников конкурса предусмотрены поощрительные денежные премии и Дипломы Министерства образования Республики Беларусь.

22. Сведения о результатах конкурса публикуются Министерством образования Республики Беларусь в республиканской печати.

Паважаныя чытачы!

Працягваецца падпіска на другі квартал 2002 года. Падпісацца на "Настаўніцкую газету" можна ў любым паштовым аддзяленні ці ў агенцтве "Белсаюздруку"

па ранейшым кошце

НАСТАЎНІЦКАЯ газета – выданне асветнікаў Рэспублікі Беларусь

Падпісны кошт
для індывідуальных падпісчыкаў:
на квартал – 4200 рублёў;
на месяц – 1400 рублёў.
Па ведамаснай падпісцы:
на квартал – 11400 рублёў;
на месяц – 3800 рублёў.
Індэкс для індывідуальнай падпіскі — 63867,
для ведамаснай — 63363.

Поспех нараджаецца ў канкурэнцыі

Калі хтосьці не вызначыўся ў сваіх адносінах да прыватных ВНУ, дык можна звярнуцца па тлумачэнні да іх студэнтаў. Як склаўся б лёс гэтых юнакоў і дзяўчат, калі б не такая выдатная магчымасць - пражыць пяць гадоў студэнцкага жыцця і атрымаць даўно абраную прафесію? Вядома ж, інакш.

Многія шчыра мараць і аб прафесіі юрыста, і аб прафесіях псіхолага, журналіста... У "бітве" за студэнцкі білет на падступах да дзяржаўных ВНУ большасць з іх была б вымушаная пахаваць свае мары...

Усе прыватныя ВНУ нашай краіны з'явіліся прыкладна ў адзін і той жа час, на пачатку 1990-х, на хвалі дэмакратызацыі эканомікі. Дакументы, што давалі магчымасць для адкрыцця такіх устаноў, не былі абцяжараны мноствам разнастайных паказчыкаў. І ўзнікалі інстытуты, універсітэты... Напачатку іх з'явілася больш за 20, і быў перыяд станаўлення і выяўлення прыярытэтаў: хтосьці выбіраў за аснову якасць і развіццё сваёй ВНУ, хтосьці схіляўся да яе камерцызацыі, а хтосьці - пайшоў па шляху напаўкрымінальнага існавання. (Быў, здаецца, толькі адзін такі выпадак, але гэтага было дастаткова, каб надоўга пасеяць недавер грамадства і дзяржавы да прыватнага сектара ў адукацыі).

Тым не менш час усё расставіў на месцы. Сёння ў краіне працуюць 12 прыватных вышэйшых навучальных устаноў, дзе толькі на дзённай форме навучання атрымліваюць адукацыю 14 тысяч чалавек. Выдзелілася цэлая група ВНУ і іх кіраўнікоў, якія паставілі для сябе дакладную задачу: стварыць годную матэрыяльную і вучэбна-метадычную базу і, урэшце, узняць якасць і прэстыж уласных дыпломаў.

Грамадства не магло не прызнаць поспеху прыватнай вышэйшай школы. Першым добрым знакам было зняцце слова "недзяржаўныя" з назваў прыватных ВНУ, а таксама дазвол дзейнічаць па адных правілах з дзяржаўнымі навучальнымі ўстановамі. Згодна з праектам Закона аб адукацыі, па выніках акрэдытацыі выпускнікі як дзяржаўных, так і прыватных ВНУ будуць атрымліваць дыпломы адзінага ўзору.

Калі гаварыць пра канкрэтныя дасягненні прыватнай вышэйшай школы, дык трэба адзначыць найперш выдатную камп'ютэрызацыю многіх ВНУ і поспех у развіцці такога новага напрамку як дыстантная адукацыя. Прыкметай сур'ёзнай скіраванасці прыватных ВНУ ў будучае з'яўляюцца іх пашырэнне: уласныя будынкі і новыя будоўлі.

Адна з праблем прыватнай вышэйшай школы, зрэшты, як і дзяржаўнай, гэта праблема кадраў. Ёсць цэлы шэраг спецыяльнасцей (юрыдычныя, лінгвістычныя), дзе кадраў катастрафічна не хапае. "Прыватнікі" вырашаюць гэтую праблему самымі рознымі шляхамі - накіроўваюць сваіх выкладчыкаў у аспірантуру, на стажыроўкі... Нарматывы Міністэрства адукацыі падчас атэстацыі з мэтай акрэдытацыі ў дачыненні да кадраў вельмі высокія. Сёння прыватныя ВНУ вядуць навучанне больш чым па трыццаці спецыяльнасцях, пераважна гуманітарнага профілю. Самымі папулярнымі ў моладзі застаюцца эканамічныя, юрыдычныя спецыяльнасці і псіхалогія. Пры прыёме на юрыдычныя спецыяльнасці летась у прыватных ВНУ быў конкурс - ад 1,1 да 1,6. І большасць навучальных устаноў ужо адмаўляецца ад субяседавання, праводзячы пісьмовы экзамен або тэсціраванне. Такім чынам, планка патрабаванняў да абітурыентаў у прыватных ВНУ таксама падымаецца.

Ва ўмовах цеснага суіснавання з дзяржаўнымі навучальнымі ўстановамі "прыватнікі" ўвесь час імкнуцца максімальна выкарыстоўваць свае перавагі, звязаныя з фінансавай свабодай і магчымасцю набываць сучасную літаратуру, камп'ютэрную тэхніку, найноўшае праграмнае забеспячэнне. Будучы вельмі мабільнымі і адчувальнымі да рынку працы, прыватныя ВНУ імкнуцца пастаянна карэкціраваць адукацыйныя праграмы з улікам інтарэсаў фірм-работадаўцаў. І ў выніку, без сумнення, прыватная школа вымушае і дзяржаўныя ВНУ больш актыўна займацца абнаўленнем вучэбна-метадычнай і матэрыяльнай базы, быць больш адпаведнымі часу.

Паступіць у ВНУ - гэта палова справы, трэба яшчэ атрымаць там дастатковую колькасць ведаў і пасля заканчэння - знайсці сабе месца на рынку працы. Тыя вышэйшыя навучальныя ўстановы, чые выпускнікі будуць "нарасхват", - маюць неблагія перспектывы. А для нашай краіны (маркуючы па апошніх захадах дзяржаўных органаў ў дачыненні да прыватнай адукацыі) няважна, якая форма ўласнасці той ці іншай ВНУ, галоўнае - каб яна прыносіла карысць грамадству.

Генадзь АНДРЭЕЎ.

Калаж Юрыя БОНДАРАВА.

Ёсць магчымасць зарабіць на вучобу

Увядзенне платных форм навучання ў дзяржаўных ВНУ было абумоўлена павышаным попытам моладзі на вышэйшую адукацыю. У Беларускім дзяржаўным эканамічным універсітэце ўжо і не памятаюць, ці быў тут калі недахоп у абітурыентах. Таму сёння ва універсітэце платны "сэрвіс" квітнее і пры гэтым наладжаны з улікам фінансавых магчымасцей насельніцтва.

Сёння падрыхтоўку спецыялістаў эканамічнага профілю ажыццяўляюць (хоць і не па ўсім спектры спецыяльнасцей) амаль усе дзяржаўныя вышэйшыя навучальныя ўстановы і абсалютная большасць прыватных ВНУ. Ва ўмовах перанасычанасці рынку прафесій эканамічных спецыяльнасцей канкурэнтаздольнымі і запатрабаванымі аказваюцца толькі прафесіяналы найвышэйшага ўзроўню. Менавіта такі ўзровень імкнуцца забяспечыць у БДЭУ.

Як і ў большасці ВНУ, у Беларускім дзяржаўным эканамічным універсітэце, каб паступіць на платнае аддзяленне, трэба здаваць экзамены на агульных умовах. Залічэнне праводзіцца па выніках экзаменаў. Напачатку – на бюджэтныя месцы згодна з кантрольнымі лічбамі плана прыёму. А тым абітурыентам, што не вытрымалі конкурсу, прапануюць вучыцца за кошт уласных сродкаў. Было б беспадстаўна і памылкова лічыць, што атрымліваць адукацыю за грошы – доля тых студэнтаў, якія паказалі не самыя лепшыя веды на ўступных іспытах. Хапае на платных аддзяленнях БДЭУ і тых, хто недабраў літаральна паўбала, каб прайсці па конкурсу на бюджэтнае аддзяленне. Ім проста, як кажуць, не пашчасціла.

Як сцвярджае Мікалай Міхайлавіч Ільін, прарэктар па вучэбнай рабоце Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта, факультэцкія прыёмныя камісіі звычайна стараюцца не адмаўляць абітурыентам, якія вытрымалі ўсе ўступныя экзамены. Аднак гэта не заўсёды атрымліваецца. І на платныя аддзяленні трапляюць далёка не ўсе, хто хацеў бы: пры паступленні на некаторыя спецыяльнасці існуе конкурс. Да прыкладу, падчас апошняй прыёмнай кампаніі вучыцца на платным аддзяленні факультэта міжнародных эканамічных адносін было адмоўлена ўсім, хто набраў на ўступных экзаменах менш за дванаццаць балаў.

Аднак колькасць уступных экзаменаў аднолькавая на ўсіх факультэтах (матэматыка, беларуская (руская) мова і літаратура, замежная мова), і ў абітурыентаў, што не прайшлі па конкурсу на платнае аддзяленне, ёсць шанс быць залічанымі на іншы факультэт, дзе конкурс ніжэйшы і, натуральна, ёсць "вакантныя" месцы. На такое "аўтаматычнае" залічэнне не могуць прэтэндаваць толькі абітурыенты, якія не здавалі экзамен па замежнай мове па спецыяльнай праграме (пры паступленні на некаторыя спецыяльнасці, звязаныя са знешняй эканамічнай дзейнасцю – МЭА, фінансы і крэдыты, знешні гандаль, – існуюць павышаныя патрабаванні да ведання замежнай мовы). Гэткае пераразмеркаванне дазваляе рацыянальна фарміраваць патокі і групы ў выпадках, калі па факультэтах рэальная колькасць абітурыентаў не супадае з планам прыёму.

***

Рашэнне "вучыцца за грошы" прымаюць, як правіла, бацькі абітурыента, а не ён сам. І далёка не ўсе з іх аказваюцца прадбачлівымі, не ўсе могуць рэальна ўзважыць свае фінансавыя магчымасці. Часта разважаюць так: "Пакуль грошы ёсць, а далей пабачым". Аднак парою жыццё аказваецца непрадказальным і больш складаным, чым таго хацелася б... І вось – пагроза "вылецець" з універсітэта з-за немагчымасці плаціць. Нехта пераводзіцца на завочнае аддзяленне (аплата ў два разы ніжэй), а нехта робіць вымушаны перапынак у вучобе, каб зарабіць грошы і аднавіць навучанне.

Апошнім часам многія студэнты БДЭУ выбіраюць працаўладкаванне за мяжой як варыянт зарабіць на вучобу. Ва універсітэце ёсць магчымасці па арганізацыі такіх паездак на летнія месяцы ці на год. Гэтым займаецца Цэнтр па студэнцкіх міжнародных абменах, які не так даўно створаны пры аддзеле па міжнародных сувязях. Супрацоўнікі дэканатаў звычайна ідуць насустрач тым студэнтам, якія вырашылі ўзяць удзел у той ці іншай праграме цэнтра, і разглядаюць гэта як сур'ёзную падставу для датэрміновай здачы сесіі ці дазволу на акадэмічны водпуск.

Часта бацькі даюць згоду плаціць грошы за навучанне сваіх дзяцей, калі ведаюць, што дзяржаўныя ВНУ прадастаўляюць паспяховым студэнтам права перавесціся з платнага аддзялення на бюджэтнае. На гэта ў асноўным і разлічваюць. Але большасць абітурыентаў і іх бацькоў нават і не падазрае, што гэтыя магчымасці – вельмі і вельмі абмежаваныя.

У Беларускім дзяржаўным эканамічным універсітэце таксама дзейнічае палажэнне аб пераводзе з платнай формы навучання на бюджэтную. Яно прадугледжвае вучобу выключна на "пяць" не менш чым два семестры і наяўнасць свабодных бюджэтных месцаў. Уся бяда ў тым, што якраз свабодных месцаў у бюджэтных групах заўсёды аказваецца недастаткова – значна меней, чым студэнтаў, якія прэтэндуюць на скасаванне аплаты. Па словах М.М.Ільіна, гэта абумоўлена тым, што з бюджэтных аддзяленняў адсеў крыху меншы, чым з платных, бо вучыцца "бясплатна" – сапраўды значная прывілея, і сучасная моладзь яе вельмі цэніць.

З прычыны абмежаваных магчымасцей пераводу на навучанне за кошт сродкаў дзяржбюджэту студэнты БДЭУ маюць права перапаступаць. Штогод частка з іх здае тыя ж уступныя экзамены і, калі вытрымлівае конкурс, залічваецца на бюджэтныя месцы. Акрамя таго, беручы пад увагу цяжкае матэрыяльнае становішча студэнтаў, якія плацяць грошы за навучанне (сямейныя абставіны, стан здароўя бацькоў), адміністрацыя універсітэта ў асобных, прыватных, выпадках ідзе на зніжэнне аплаты.

Для таго каб неяк захаваць найбольш паспяховых студэнтаў-"платнікаў", рэктарат БДЭУ прыняў рашэнне аб штогадовым скасаванні аплаты для выдатнікаў на 25 працэнтаў. Такім чынам, каб плаціць удвая менш, студэнт павінен два гады вучыцца толькі на пяцёркі. Як аказалася, выдатная вучоба на працягу некалькіх гадоў – умова цалкам выканальная і з'ява даволі распаўсюджаная. Падобная сістэма заахвочвання выдатнікаў, якія вучацца за кошт уласных сродкаў – гэта, безумоўна, моцны стымул для стараннай і паспяховай вучобы. А чым больш грунтоўныя, усебаковыя веды атрымае чалавек, тым лепш ён авалодае будучай прафесіяй.

***

Сёння ў Беларускім дзяржаўным эканамічным універсітэце колькасць студэнтаў-"платнікаў" складае больш як 40 працэнтаў (на дзённым аддзяленні). Гэтая лічба застаецца адносна стабільнай ужо некалькі гадоў. Зніжаецца толькі працэнт студэнтаў, за якіх плацяць арганізацыі ці прадпрыемствы. Цяпер у БДЭУ больш за тысячу студэнтаў атрымлівае другую вышэйшую адукацыю. Акрамя гэтага, не так даўно ўведзены платныя курсы перападрыхтоўкі, па заканчэнні якіх выдаецца дыплом з прысваеннем новай, эканамічнай кваліфікацыі.

Паводле слоў М.М.Ільіна, у бліжэйшы час пашырэння платных адукацыйных паслуг ва універсітэце не прадбачыцца. Калі і адбываецца пэўны "прырост" платнага сектара, дык толькі на завочных аддзяленнях і ў філіялах, што адкрыліся ў Бабруйску і Пінску.

– На сённяшні дзень мы не можам павялічваць колькасць платных месцаў па дзвюх прычынах, – гаворыць Мікалай Міхайлавіч. – Па-першае, абмежаваныя магчымасці матэрыяльна-тэхнічнай базы універсітэта, асабліва недахоп вучэбных плошчаў і памяшканняў, дзе можна было б размясціць дастатковую колькасць студэнтаў, не дазваляюць павышаць планы прыёму як па бюджэтнай форме навучання, так і па платнай. А па-другое, мы павінны ўлічваць рэальную плацёжаздольнасць грамадзян. Хоць прэстыж ведаў і адукацыі апошнім часам значна павысіўся – і гэта важкая прычына таго, што універсітэт не мае недахопу ў абітурыентах, – але як бы там ні было, а платная адукацыя ўяўляе сабой пэўныя цяжкасці для насельніцтва. Таму мы імкнемся ўстанаўліваць мінімальную суму аплаты. Сёння яна складае 860–920 умоўных адзінак, тады як рэальны кошт адукацыі, які фарміруецца зыходзячы з выдаткаў на падрыхтоўку спецыяліста, складае прыкладна 1100 умоўных адзінак. І мы вымушаны заніжаць узровень аплаты, каб захаваць кантынгент платных аддзяленняў. Такой дадатковай крыніцы, як аплата за навучанне, становіцца недастаткова, каб пашырыць матэрыяльна-тэхнічныя магчымасці універсітэта. А на гэтым можна эканоміць толькі да пэўнай мяжы. Відавочна, што калі такое становішча будзе захоўвацца яшчэ пэўны час, гэта абавязкова адаб'ецца на якасці адукацыі.

Іна НІКІЦЕНКА.

Задачы ў прыватных ВНУ - дзяржаўныя

Пра тое, чым жыве прыватная вышэйшая школа, мы гутарым з рэктарам Інстытута парламентарызму і прадпрымальніцтва Алегам Марозавым.

- Скажыце, Алег Вячаслававіч, на якім этапе станаўлення знаходзяцца цяпер прыватныя ВНУ?

- Адчуваем сябе злёгку акрылёнымі, бо, здаецца, скончылася неапраўдана жорсткая палітыка ў дачыненні да прыватных навучальных устаноў. З прыходам новых людзей у Адміністрацыю Прэзідэнта і ў Міністэрства адукацыі адбылося ўсведамленне таго, што ў перыяд аб'яўленай лібералізацыі эканомікі і развіцця дэмакрытычных асноў дзяржавы нельга стрымліваць прыватны сектар як у галіне побытавага абслугоўвання ці сельскай гаспадаркі, гэтак і ў галіне адукацыі.

Мы знайшлі разуменне ў прававых адносінах: з назваў прыватных ВНУ было знята некарэктнае слова "недзяржаўныя", мы блізкія да таго, што Закон аб адукацыі замацуе норму аб выдачы дыплома адзінага ўзору. Прыватная адукацыя здольная пераканаўча даказаць, што яна можа заняць моцныя пазіцыі - у сілу сваёй мабільнасці і дынамічнага вырашэння кадравых і матэрыяльных пытанняў.

З майго пункту гледжання, ужо ў бліжэйшы час павінна адбыцца вывярэнне пазіцый у дачыненні да прыватнай адукацыі з боку дзяржаўных структур. І мы вельмі спадзяёмся, што зможам свабодна ўвайсці ў агульную сістэму адукацыі і разам вырашаць дзяржаўную задачу больш якаснай і масавай вышэйшай адукацыі з улікам усіх сусветных працэсаў у гэтай сферы.

- Як вырашана ў прыватных ВНУ праблема з кадрамі?

- Працэс фарміравання кадравага складу пачынаўся з таго, што да нас прыйшлі педагогі з дзяржаўных навучальных устаноў. І ў першы перыяд многія вельмі ахвотна супрацоўнічалі з прыватнай школай, бо яна прапаноўвала добрую зарплату і, можа, прад'яўляла не такія высокія патрабаванні. Таму выкладанне ў трох, а то і пяці ВНУ лічылася ледзь не нормай, а кіраўнікі навучальных устаноў часам заплюшчвалі на гэта вочы, бо знайсці іншага выкладчыка было няпроста.

Аднак у прыватных ВНУ быў прыярытэт: сфарміраваць свой штат выкладчыкаў. Вядома ж, гэты працэс зацягнуўся, бо спецыялістаў у нашай галіне трэба рыхтаваць вельмі доўга - гэта асаблівая праца. І ўсё ж многія ВНУ за апошнія гады стварылі ўласныя калектывы.

Не хацелася б ацэньваць кваліфікацыйны ўзровень педагогаў у той ці іншай ВНУ. Магу толькі сказаць, што я задаволены тым калектывам, які склаўся ў нашым інстытуце, і той добрапрыстойнай абстаноўкай, якую мы сабе стварылі. Я вельмі цаню кваліфікацыйны ўзровень нашых маладых выкладчыкаў, ведаю які добры ў іх патэнцыял. Я цаню і тых вопытных педагогаў, якія могуць гнутка рэагаваць на ўсе палітычныя, эканамічныя і сацыяльныя змены ў грамадстве. Ніводзін з нашых выкладчыкаў не абцяжараны грузам вопыту выкладання грамадскіх дысцыплін у тыя часы, калі веды факусіраваліся на пэўнай ідэі. І сёння, абапіраючыся на лепшыя традыцыі савецкай школы, мы нясём сучасныя веды.

- Інстытут перламентарызму і прадпрымальніцтва будуецца, і наступны навучальны год вы ўжо плануеце пачаць ва ўласным будынку. Скажыце, Алег Вячаслававіч, якімі намаганнямі вядуць будаўніцтва прыватныя ВНУ?

- Праблему стварэння ўласнай матэрыяльнай базы кожная навучальная ўстанова вырашае па сваім разуменні сваімі сіламі. Сёння, на жаль, прынцып крэдытавання сістэмы адукацыі такі ж, як і пякарні, аўтамабільнай майстэрні і г.д. І тыя кіраўнікі, што жывуць ідэяй якаснага развіцця сваіх ВНУ, працуюць у вельмі складаных умовах. Таму нельга пераацаніць важнасць умення кіраўніка, эканамічных служб інстытута акумуляваць сродкі для стварэння матэрыяльнай базы.

Наш інстытут вельмі дынамічна развіваецца, хаця знаходзіцца на адной з ніжэйшых ступеняў (у добрым сэнсе) па ўзроўні аплаты сярод прыватных ВНУ, не кажучы ўжо пра дзяржаўныя. Сёння мы даводзім да ладу адпаведныя плошчы ў трох месцах, і наступны год, мяркуем, будзе годам наваселляў. Хаця планы на будаўніцтва ў будучым таксама вялізныя. І гэта паказчык таго, як прафесійна вырашаюцца эканамічныя пытанні ў прыватных ВНУ.

З самага пачатку мы былі ў няроўных умовах з дзяржаўнымі навучальнымі ўстановамі, і нас часта папракалі: маўляў, у прыватных ВНУ няма ўласных плошчаў, багатых бібліятэк... Але трэба помніць, што бібліятэкі вядучых дзяржаўных навучальных устаноў фарміраваліся на працягу 60-80-ці гадоў - такія юбілеі яны ўжо адзначылі. Іншая справа, што дзве трэці літаратуры ў гэтых бібліятэках нікому не патрэбныя. А тое, што ў нашай бібліятэцы няма ніводнай кнігі, якая б не мела сучасных ведаў, - часам забываюць. Калі б мы стартавалі ў такіх палацах, якія мае БДУ ці політэхнічная акадэмія!.. А ў гэтых жа будынінах унаяўлены і мой падаходны падатак, і падаткі бацькоў маіх студэнтаў. Мы ж пачыналі з нуля, з заёмных сродкаў, на свае страх і рызыку, без капейкі бюджэтнага фінансавання.

Сёння вельмі важна - дах над галавой, а большасць прыватных ВНУ яго не мае. І я ўдвая ўдзячны сваім выкладчыкам за тое, што калі разлічваецца эканоміка інстытута і я ў першую чаргу закладваю развіццё матэрыяльнай базы, яны гэта падтрымліваюць.

Надзвычай важна ўмела распарадзіцца фінансамі: каб узровень аплаты быў прымальным для абітурыентаў і набор студэнтаў не зніжаўся; каб узровень заробку выкладчыкаў адпавядаў патрабаванням спецыялістаў высокага класа; каб умовы для вучобы студэнтаў былі найлепшымі. І з адкрыццём новай базы, я думаю, мы апынемся, на самых спрыяльных пазіцыях. Хаця і сёння па ступені абсталяванасці нашых аўдыторый, лабараторый і інтэрнатаў мы можам паспрачацца з любой ВНУ.

- У вас ужо было некалькі выпускаў. Як працаўладкоўваюцца вашы выпускнікі?

- Я памятаю ўсіх сваіх студэнтаў па імені і прозвішчу, яшчэ падчас іхняй вучобы ведаў, куды яны пойдуць працаваць пасля інстытута. Бо працэсам арганізацыі іх практык і стажыровак займаліся не выпадковыя людзі, а загадчыкі кафедраў, рэктарат. І сёння я магу казаць, што нашы выпускнікі працуюць у самых розных сферах - ад Міністэрства замежных спраў, буйнейшых банкаў і страхавых кампаній да самых розных прадпрыемстваў. Ёсць у нас і выпускнікі, што па спецыяльнасці ўладкаваліся ў ЗША, Англіі, Польшчы, Чэхіі, Славакіі, Германіі, Францыі, Украіне, Расіі. І я ведаю, яны дасягнулі поспеху таму, што атрымалі ў інстытуце сучасныя веды, ужо з першага курса маючы магчымасць дакладна сфакусіраваць свае адукацыйныя патрэбы і намаганні ў той сферы, якая іх найбольш вабіла.

Вялікая перавага нашай прыватнай ВНУ ў тым, што мы маем самыя цесныя сувязі з новымі структурамі рознага маштабу і рознага напрамку, якія працуюць на рынку краіны. А мне вырашаць праблему працаўладкавання выпускнікоў удвая прыемней і прасцей, бо я з'яўляюся кіраўніком Саюза інвестараў Рэспублікі Беларусь, у сферу якіх уваходзіць больш за 2500 сумесных і замежных прадпрыемстваў. І ў цяжкі для эканомікі час усе яны пераважна на плаву і нясуць станоўчы эканамічны зарад.

Маючы такія трывалыя сувязі, для нас не праблема з першага курса так арганізаваць практыку студэнта, каб ён знайшоў сваё месца і да заканчэння інстытута ведаў, куды падацца на працу.

- Вельмі далікатнае пытанне, Алег Вячаслававіч: ці шмат студэнтаў пакідае ВНУ з-за немагчымасці аплаціць вучобу?

- Пакідаюць ВНУ нямногія. Часцей студэнты пераходзяць на завочную форму навучання, дзе аплата ўдвая меншая, чым на дзённай (дарэчы сказаць - у нас яна самая нізкая на завочным аддзяленні з усіх ВНУ краіны).

З кожным студэнтам, які мае намер пакінуць інстытут ці перавесціся на завочнае навучанне, я абавязкова сустракаюся. Не было ніводнага, з кім бы мы не пагаварылі і не высветлілі прычын. Калі прычынай з'яўляецца ўсё ж адсутнасць сродкаў, мы шукаем усе магчымыя варыянты - аж да адтэрміноўкі, зніжэння аплаты, унутранага крэдытавання...

- Ці надаюць увагу прыватныя ВНУ пазавучэбнай дзейнасці студэнтаў, займаючыся іх выхаваннем?

- Я перакананы, што выхаванне ідзе да чалавека з ведамі. Калі на кафедры, у лабараторыі, у аўдыторыі са студэнтамі працуе педагог высокага класа, можна быць упэўненым, што яго выхаванасць і інтэлігентнасць "пераруюцца" і ў студэнцкія роздумы. А ў звыклым разуменні выхавання, што вядзецца па-за межамі аўдыторыі, - дык у нас гэта найперш нацыянальная каманда па амерыканскаму футболу, неаднаразовы прызёр і чэмпіён СНД; поўнае непрыняцце тытуню - студэнты ведаюць, што паліць можна толькі за кіламетр ад інстытута, і ніводзін выкладчык не дазволіць сабе цыгарэту ў прысутнасці рэктара ці студэнта, як не дазволіць сабе і бестактоўнасці - гэта правіла!

Наша самая творчая моладзь наведвае філармонію, дзе разам з Ірынай Дарафеевай мы стварылі сваю музычную студыю. Ёсць свае танцавальныя і тэатральныя калектывы... Так, гэта як быццам і не арыгінальна! Але калі побач са студэнтамі выступаюць іх выкладчыкі, а ў рок-групе бярэ ўдзел рэктар - гэта робіць справу масавай і "выхаваўчай".

Такое - наша студэнцкае жыццё. Аднак асновай выхавання я ўсё ж лічу маральнае і інтэлектуальнае аблічча педагога, яго захапленні, яго адносіны да самой справы.

У нас актыўна працуе інстытут куратарства. Але я вельмі далікатна стаўлюся да гэтага пытання, лічу, што значную частку вольнага часу варта пакінуць студэнту для яго ўнутраных патрэб. І не трэба баяцца выхаваўчага вакууму: пасля ўзаемін з выдатнымі педагогамі, я ўпэўнены, малады чалавек запоўніць свой час цікавымі ведамі і ўменнямі, карыснымі сустрэчамі.

- У прадчуванні дэмаграфічнай праблемы ВНУ ўжо сёння распрацоўваюць стратэгіі барацьбы за абітурыентаў. Якім чынам прыватныя навучальныя ўстановы плануюць вырашаць гэтую праблему?

- Мы ўжо сёння шукаем свайго абітурыента ў канкурэнтным асяроддзі. Але аналітыка паказвае, што кожны другі студэнт прыходзіць да нас па парадзе тых, хто ўжо вучыцца ў нашым інстытуце. І таму - як бы банальна гэта ні гучала! - можна казаць, што галоўным складнікам поспеху кожнай ВНУ з'яўляецца якасны ўзровень ва ўсіх вымярэннях. Будзе гэта - нам не страшная дэмаграфічная яма. Больш за тое, ёсць усе падставы меркаваць, што ў бліжэйшай будучыні рэйтынг асобных прыватных ВНУ па асобных спецыяльнасцях перавысіць рэйтынг многіх дзяржаўных ВНУ.

Думаю, што да дэмаграфічнай ямы мы падыдзем і з усплёскам эканамічнага росту, а гэта дазволіць людзям плаціць за якасную адукацыю і ўсе спадарожныя паслугі.

Што да мяне, дык я вельмі асцярожна стаўлюся да павелічэння колькасці студэнтаў у сваім інстытуце. Мы знайшлі аптымальную колькасць і па спецыяльнасцях, і па факультэтах, а таксама аптымальную суадноснасць дзённага і завочнага навучання. І я б вельмі не хацеў адарвацца ад адчування таго, што адбываецца на патоках і ў групах, наколькі якасна вядзецца сам працэс навучання. Пры сённяшняй колькасці студэнтаў усё гэта мне цалкам падкантрольна.

Такім чынам, павышаючы якасць навучання ў нашым інстытуце, мы мяркуем захаваць цяперашні набор. А прыватная ВНУ не павінна быць вялікай, яна павінна мець перавагі па асобных спецыяльнасцях.

- Дзякуй, Алег Вячаслававіч, за гутарку. І поспехаў Вашаму інстытуту!

Гутарыла Галіна СІДАРОВІЧ.

А дукацыя:

Дадатак да "Настаўніцкай газеты"

Д акументы
К аментарыі

№ 2, 14 сакавіка 2002 года

Сёння ў нумары:

Новое в законодательстве

9 января 2002 года принят Закон Республики Беларусь "О защите прав потребителей". Закон содержит целый ряд новых положений, в значительной мере улучшающих правовую защищенность потребителя.

Так в новом Законе закреплены права потребителя на просвещение в области защиты его прав, на получение информации о товарах (работах, услугах), а также об их изготовителях (продавцах), на свободный выбор товаров, а также на общественную защиту своих прав.

В целях реализации права потребителя на просвещение Законом предусмотрено включение тематики основ потребительских знаний в программы общеобразовательной школы, а также организация специальной системы информирования потребителя о его правах и действиях, необходимых для их защиты.

В частности, в Законе оговорено, что в целях обеспечения права потребителя на получение информации о товарах (работах, услугах) изготовитель (исполнитель, продавец) обязан своевременно предоставлять покупателю всю необходимую и достоверную информацию о предлагаемых товарах (услугах).

Статьей 3 Закона установлено, что такого рода информация должна быть доведена до сведения потребителя на белорусском или русском языке. На иностранном языке данная информация может быть передана покупателю только по его просьбе, в ином случае информация считается не предоставленной.

Закон обязывает изготовителя (исполнителя, продавца) довести до сведения потребителя свое наименование, место нахождения, режим работы, а также иные сведения в соответствии с законодательством. При этом определено, что данная информация должна быть размещена на вывеске или доведена до потребителя другим доступным способом, в том числе и в местах розничной торговли, во временных помещениях, на ярмарках, на рынках, при торговле с лотков.

Нормами Закона установлен запрет обусловливать покупку товаров (работ, услуг) обязательным приобретением иных товаров, а также запрет на предоставление потребителю без его согласия дополнительных платных услуг.

мере 13200 рублей - семьям, воспитывающим детей в возрасте от 3 до 16 лет (учащихся дневных общеобразовательных школ, гимназий, лицеев и других подобного типа учебных заведений до их окончания; неработающих учащихся вечерних (сменных) школ, одновременно с учебой приобретающих профессию; учащихся, обучающихся за счет личных средств в высших, средних специальных учебных заведениях и на курсах, которые работают по режиму учебных заведений в дневное время, и не получающих стипендий, - до 18 лет);

1.10. ежемесячное пособие в размере 16500 рублей (с учетом надбавки в размере 25%) - лицам, указанным в подпункте 1.9 пункта 1, из числа одиноких матерей, разведенных мужчин и женщин, если один из родителей уклоняется от уплаты алиментов, либо в других случаях, предусмотренных законодательством, когда взыскание алиментов невозможно;

1.11. ежемесячное пособие в размере 19800 рублей (с учетом надбавки в размере 50%) лицам, указанным в подпункте 1.9 пункта 1, являющимся одинокими матерями из числа детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, бывших воспитанников детских домов (школ-интернатов); воспитывающим детей-инвалидов в возрасте до 18 лет: женам или другим лицам, осуществляющим уход за детьми военнослужащих срочной службы;

1.12. ежемесячное пособие в размере 35100 рублей - неработающим и не получающим пенсий и пособий по безработице лицам, осуществляющим уход за ребенком-инвалидом в возрасте до 18 лет;

1.13. ежемесячное пособие в размере 26300 рублей - семьям, воспитывающим детей в возрасте до 18 лет, инфицированных вирусом иммунодефицита человека или больных СПИД;

1.14. ежемесячное пособие в размере 13200 рублей - одинокой матери (женщине, родившей вне брака ребенка), воспитывающей ребенка в возрасте до полутора лет.

2. Пособия на детей назначаются и выплачиваются в соответствии с постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 7 августа 1997 г. № 1034 "Об утверждении Положения о порядке назначения и выплаты государственных пособий семьям, воспитывающим детей" (Собрание декретов, указов Президента и постановлений Правительства Республики Беларусь, 1997г., № 22-23, ст. 798; Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь, 1999г., №17, 5/327) и приказом Министерства социальной защиты и Министерства финансов Республики Беларусь от 13 августа 1997 г. № 76/959 "Об утверждении Положения о порядке исчисления совокупного дохода на члена семьи при назначении пособий на детей" (Бюллетень нормативно-правовой информации, 1997 г., № 19).

3. Приостановить с 1 января и до конца 2002 года действие пункта 18 Положения о порядке исчисления совокупного дохода на члена семьи при назначении пособий на детей, утвержденного приказом Министерства социальной защиты и Министерства финансов Республики Беларусь от 13 августа 1997 г. № 76/959.

4. При назначении пособий на детей с 1 января 2002 г. для исчисления совокупного дохода за 2001 год применять среднедушевой минимальный потребительский бюджет семьи из 4 человек, утвержденный в ценах сентября 2001 года в размере 87674 рубля.

Пособия на детей в возрасте от 3 до 16 лет (учащихся дневных общеобразовательных школ, гимназий, лицеев и других подобного типа учебных заведений до их окончания; неработающих учащихся вечерних (сменных) школ, одновременно с учебой приобретающих профессию: учащихся, обучающихся за счет личных средств в высших, средних специальных учебных заведениях и на курсах, которые работают по режиму учебных заведений в дневное время, и не получающих стипендий, - до 18 лет), назначаются и выплачиваются в полном объеме, если средний совокупный доход на члена семьи в месяц за 2001 год не превышает 35070 рублей, и в размере 50 процентов от установленного пособия, если совокупный доход на члена семьи в месяц не превышает 43837 рублей.

5. Признать утратившим силу постановление Министерства социальной защиты Республики Беларусь от 4 января 2001 г. № 1 "О размерах государственных пособий семьям, воспитывающим детей" (Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь, 2001 г., № 16, 8/4751).

Министр А.Морова

Индивидуальный (персонифицированный) учет в системе социального страхования

С 1 января 2003 года республика переходит к индивидуальному (персонифицированному) учету в системе государственного социального страхования.

Целями этого нововведения являются обеспечение достоверности сведений о страховом стаже застрахованных лиц (тех, на кого распространяется государственное социальное страхование), выплатах (доходе), на которые им начислены страховые взносы, и страховых взносах; формирование информационной базы для назначения пенсий и пособий; создание условий для прогнозирования расходов государства на выплату пенсий и пособий; повышение заинтересованности застрахованных лиц и работодателей в выплате страховых взносов.

Все это, по мнению законодателей, должно способствовать дальнейшему упрощению порядка и ускорению процедуры назначения пенсий и пособий.

В соответствии с положениями Закона Республики Беларусь "Об индивидуальном (персонифицированном) учете в системе государственного социального страхования" на каждое застрахованное лицо органами, осуществляющими персонифицированный учет, будут открыты индивидуальные лицевые счета, содержащие сведения о его страховом номере, паспортных и анкетных данных, данные о страховом стаже и других периодах деятельности застрахованного лица, засчитываемых в стаж работы для назначения пенсии, сумма выплат застрахованному лицу или его доход за каждый месяц страхового стажа, на которые начислены страховые взносы, а также сумма выплаченных страховых взносов за каждый месяц страхового стажа. Такие лицевые счета станут основным источником информации для начисления и выплаты пенсий и пособий. Каждое застрахованное лицо, в установленном Советом Министров порядке, получит свидетельство социального страхования с уникальным страховым номером. Это свидетельство, наряду с другими документами, работники будут обязаны предъявлять нанимателю при приеме на работу.

Наиболее трудоемким является первый этап введения новой системы. Основная нагрузка по сбору соответствующей информации, ее обработке, первоначальной регистрации застрахованных лиц ложится на работодателей. Помочь провести ее в установленные законодательством сроки (до 1 января 2003 года) должны рабочие группы, создаваемые для этих целей на предприятиях и в организациях. Работа по их созданию уже началась. Сегодня на страницах нашего приложения мы публикуем примерное положение о таких группах, разработанное Фондом социальной защиты населения Министерства труда и социальной защиты Республики Беларусь. Оно позволит руководителям учреждений образования республики, иным заинтересованным лицам ознакомиться с порядком создания, основными задачами и функциями рабочих групп, представить объем предстоящей работы по ведению персонифицированного учета и рационально распределить обязанности по ее выполнению.

Примерное положение о рабочих группах субъектов хозяйствования

по реализации Закона Республики Беларусь "Об индивидуальном (персонифицированном) учете в системе государственного социального страхования"

С 1 января 2003 года на территории республики вступает в силу Закон Республики Беларусь от 6 января 1999 года "Об индивидуальном (персонифицированном) учете в системе государственного социального страхования", целью которого является создание условий для назначения пенсий в соответствии с результатами труда каждого застрахованного лица.

Согласно решению правительства органом, осуществляющим индивидуальный (персонифицированный) учет, является Фонд социальной защиты населения Министерства труда и социальной защиты Республики Беларусь (далее - Фонд).

Реализация Закона предусматривает начальную регистрацию застра-

---

работы матери ребенка о ее выходе на работу до истечения срока указанного отпуска и прекращении выплаты ей пособия.

В период нахождения в отпуске по уходу за ребенком отец при желании может работать по основному или другому месту работы на условиях неполного рабочего времени или на дому и при этом, кроме зарплаты, получать ежемесячное пособие. Срок отпуска включается в трудовой стаж, а также в стаж работы по специальности, профессии, должности.

Меня приняли на работу в школу с условием предварительного испытания. Подскажите, на какой максимальный срок оно может быть установлено и возможно ли его продление. С какого момента испытательный срок можно считать истекшим?
Вера Бельская, Борисов.

Трудовой кодекс в статье 28 предусматривает возможность заключения с работниками трудовых договоров с испытательным сроком.

Заметим, что условие о приеме на работу с предварительным испытанием должно быть обязательно оговорено в трудовом договоре и отражено в приказе о приеме на работу. Работник должен быть извещен о наличии данного условия. В случае, если в договоре отсутствует указание об испытательном сроке, даже если работник был предупрежден о нем устно, трудовой договор считается заключенным на общих основаниях.

Запись в трудовую книжку о предварительном испытании, установленном при приеме на работу, не вносится. Если же трудовой договор с работником расторгается в связи с неудовлетворительными результатами испытания, запись об увольнении производится со ссылкой на статью 29 ТК (расторжение трудового договора с предварительным испытанием).

Заключение трудового договора с предварительным испытанием имеет своей целью проверку соответствия работника поручаемой ему работе. Подобный испытательный срок не должен превышать 3 месяцев (в счет которых не включаются периоды нетрудоспособности и другие случаи отсутствия на работе).

Увеличивать срок предварительного испытания нанимателю не имеет права, даже если просьба об этом исходит от самого работника. Нельзя также продлевать уже установленный в трудовом договоре испытательный срок в рамках определенного законом максимального срока в 3 месяца.

Если до истечения установленного срока испытания трудовой договор не будет расторгнут, работник считается выдержавшим испытание, а договор - заключенным в обычном порядке.

Закон устанавливает случаи, когда работнику не может быть установлен испытательный срок. К ним относятся: заключение трудового договора с работником, не достигшим 18 лет; с молодым специалистом по окончании высшего или среднего специального учебного заведения; с инвалидом; с временным или сезонным работником и в некоторых других предусмотренных законом случаях.

В прошлом номере приложения к "Настаўніцкай газеце" вы касались некоторых вопросов обязательного распределения выпускников вузов. Хотелось бы узнать подробнее, какая ответственность предусмотрена для организаций и предприятий, принявших на работу выпускника, не направленного к ним по распределению?
Петр Кузьмин, Круглое.

По действующему в настоящее время постановлению Совета Министров №276 от 2 апреля 1997 года "О распределении выпускников государственных высших и средних специальных учебных заведений" (с последующими дополнениями и изменениями) нанимателям независимо от форм собственности запрещается принимать на работу в течение двух лет после окончания учебы выпускников государственных высших и средних специальных учебных заведений, обучавшихся за счет бюджетных средств, без предъявления направления на работу или справки о возможности самостоятельного трудоустройства, выданных учебным заведением.

При нарушении установленного порядка приема на работу выпускников наниматель обязан возместить в бюджет средства, затраченные на их обучение. В случае отказа от добровольной выплаты средства взыскиваются в судебном порядке.

Следует отметить, что такая же ответственность предусмотрена и в случаях, когда наниматель увольняет работника, направленного на работу по распределению, до отработки им двух лет после окончания учебы. За исключением увольнения за виновные действия и в некоторых других случаях, о которых мы уже рассказывали на страницах газеты.

Адказны за выпуск дадатка да "Настаўніцкай газеты" намеснік галоўнага рэдактара Вадзім КНЫШАЎ.

Согласно статье 46 Закона общественные объединения потребителей могут оказывать помощь обратившимся к ним потребителям в отстаивании их интересов. В том числе им предоставлено право обращаться по поручению потребителя с претензией к изготовителю (исполнителю, продавцу) об устранении нарушений и о возмещении причиненного ущерба.

В Законе оговорена (новая для нашего законодательства) возможность для продавца устанавливать на товар дополнительный гарантийный срок сверх предусмотренного изготовителем, а также устанавливать гарантийный срок на товары, на которые гарантийный срок изготовителем вовсе не установлен.

Новый Закон вступит в силу 25 июля 2002 года.

С 1 марта вступил в силу Декрет Президента Республики Беларусь от 15 февраля 2002 года №3 "О некоторых вопросах регулирования минимальной заработной платы".

Согласно декрета Президента норматив минимальной заработной платы впредь должен использоваться исключительно в сфере трудовых отношений и обеспечивать социальную защиту работников. Размер минимальной заработной платы (месячной и часовой) устанавливается Советом Министров в абсолютной сумме и не должен ухудшать сложившееся соотношение между размером месячной минимальной заработной платы и социальными нормативами (бюджетом прожиточного минимума и минимальным потребительским бюджетом). При этом минимальная заработная плата является обязательной для нанимателей в качестве низшей границы оплаты труда работников.

Относительно размеров пенсий, стипендий, пособий, других обязательных социальных выплат, а также налогов, сборов, штрафов и иных платежей, которые согласно законодательству исчисляются исходя из размера минимальной заработной платы, настоящим декретом установлено, что они должны определяться в той же кратности, что и прежде, но не в минимальных заработных платах, а в базовых величинах, специально устанавливаемых для этого Советом Министров при изменении тарифной ставки первого разряда.

Во исполнение вышеупомянутого декрета Президента Республики Беларусь 22 февраля 2002 года Советом Министров страны принято постановление №243 "Об установлении размеров минимальной заработной платы и базовой величины для исчисления размеров обязательных социальных выплат, налогов, сборов, штрафов и иных платежей".

Постановлением с 1 марта текущего года установлена минимальная заработная плата в размере 17000 рублей и часовая минимальная заработная плата - 101 рубль.

Для исчисления размеров пенсий, стипендий, пособий, налогов, штрафов и др. определена базовая величина в размере 10000 рублей.

Следует отметить, что постановлением не предусмотрено повышение размера тарифной ставки первого разряда, а значит заработные платы работников бюджетной сферы остаются прежними.

5 марта 2002 года Президентом Республики Беларусь подписан Декрет №7 "О совершенствовании государственного управления в сфере науки".

Декретом предусмотрена реорганизация (в форме разделения) Комитета по науке при Совете Министров путем создания Комитета по науке и технологиям при Совете Министров и Высшей аттестационной комиссии Республики Беларусь, которые, вместе с Национальной академией наук, составят единую систему органов государственного управления наукой.

Высшая аттестационная комиссия (ВАК) подчиняется Президенту Республики Беларусь и подотчетна Совету Министров.

На Комитет по науке и технологиям (Комитет) возлагаются функции государственного регулирования в сфере научной и инновационной деятельности, а также охраны прав на объекты интеллектуальной собственности. Для обеспечения охраны интеллектуальной собственности декретом Президента предусмотрено включить в состав Комитета государственное учреждение "Национальный центр интеллектуальной собственности".

В соответствии с декретом для решения возложенных на Национальную академию наук задач предусмотрено наделить ее отдельными функциями республиканского органа государственного управления. В частности, п.4 декрета Президента определено, что на Академию наук дополнительно возлагаются функции по внесению предложений по финансированию научной и инновационной деятельности в республике, по обеспечению развития информатизации и системы научно-технической информации, контроль за эффективным использованием государственных средств, выделяемых на финансирование фундаментальных и прикладных исследований и разработок, проведение научно-технической экспертизы предложений по приобретению за рубежом высоких технологий и дорогостоящего оборудования за счет бюджетных средств.

Национальная академия наук Беларуси подчиняется Президенту Республики Беларусь и подотчетна Совету Министров. Устав Академии утверждается Президентом страны. Президент Академии наук, вице-президенты и главный ученый секретарь назначаются и освобождаются от должностей Президентом Республики Беларусь.

Согласно Декрета в состав Национальной академии наук в качестве Отделения аграрных наук включена Академия аграрных наук Республики Беларусь, а также (с правами юридического лица) Белорусский республиканский фонд фундаментальных исследований, Белорусский инновационный фонд, Фонд информатизации Республики Беларусь и два государственных научно-производственных концерна.

Совету Министров поручено в трехмесячный срок обеспечить финансирование Академии наук, в том числе за счет средств, предусмотренных на содержание организаций, вошедших в ее состав в соответствии с декретом Президента страны.

О размерах государственных пособий семьям, воспитывающим детей

Постановление Министерства труда и социальной защиты Республики Беларусь от 4 января 2002 г. № 2

Согласовано: заместитель министра финансов А. Сверж

Зарегистрировано в Национальном реестре правовых актов Республики Беларусь 14.01.2002, рег.№ 8/7678.

("Рэспубліка", 2002 г., 16 января)

В соответствии с Законом Республики Беларусь от 30 октября 1992 г. "О государственных пособиях семьям, воспитывающим детей" (Ведамасці Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь, 1992 г., № 27, стр. 473; Ведамасці Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, 1997 г., № 24, стр. 462; Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь, 1999 г., № 4, 2/8) Министерство труда и социальной защиты Республики Беларусь **постановляет:**

1. Ввести с 1 января 2002 г. следующие размеры пособий семьям, имеющим детей:

1.1. единовременное пособие в связи с рождением ребенка в размере утвержденного среднедушевого минимального потребительского бюджета семьи из 4 человек, действующего на дату рождения ребенка;

1.2. единовременное пособие матери, ставшей на учет в женской консультации до 12-недельного срока беременности, в размере 50 процентов пособия в связи с рождением ребенка;

1.3. ежемесячное пособие в размере 30700 рублей - работающим матери или отцу, либо другому родственнику, усыновителю (опекуну), находящимся в отпуске по уходу за ребенком до достижения им возраста трех лет; женщинам, обучающимся с отрывом от производства; женщинам-военнослужащим; женщинам из числа лиц рядового и начальствующего состава органов внутренних дел;

1.4. ежемесячное пособие в размере 38400 рублей (с учетом надбавки в размере 25%) - лицам, указанным в подпункте 1.3 пункта 1, из числа одиноких матерей, разведенных мужчин и женщин, если один из родителей уклоняется от уплаты алиментов, либо в других случаях, предусмотренных законодательством, когда взыскание алиментов невозможно;

1.5. ежемесячное пособие в размере 46100 рублей (с учетом надбавки в размере 50%) - лицам, указанным в подпункте 1.3 пункта 1, являющимся одинокими матерями из числа детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, бывших воспитанников детских домов (школ-интернатов); воспитывающим детей-инвалидов в возрасте до 3 лет; женам или другим лицам, осуществляющим уход за детьми военнослужащих срочной службы;

1.6. ежемесячное пособие в размере 17500 рублей - неработающим женщинам, имеющим детей в возрасте до 3 лет, в том числе осуществляющим уход за ребенком-инвалидом в возрасте до 18 лет, инвалидам 1 группы или престарелым; женщинам, признанным в установленном порядке безработными;

1.7. ежемесячное пособие в размере 21900 рублей (с учетом надбавки в размере 25%) - лицам, указанным в подпункте 1.6 пункта 1, из числа одиноких матерей, разведенных мужчин и женщин, если один из родителей уклоняется от уплаты алиментов, либо в других случаях, предусмотренных законодательством, когда взыскание алиментов невозможно;

1.8. ежемесячное пособие в размере 26300 рублей (с учетом надбавки в размере 50%) - лицам, указанным в подпункте 1.6 пункта 1, являющимся одинокими матерями из числа детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, бывших воспитанников детских домов (школ-интернатов);

воспитывающим детей-инвалидов в возрасте до 3 лет; женам или другим лицам, осуществляющим уход за детьми военнослужащих срочной службы;

1.9. ежемесячное пособие в раз-

хованных лиц, основанную на сборе анкетных данных о работающем населении, выдаче каждому застрахованному лицу свидетельства социального страхования с уникальным страховым номером и открытии под этим же номером индивидуального лицевого счета. На лицевом счете будет накапливаться информация обо всей трудовой деятельности человека: его стаже, ежемесячном заработке, страховых взносах и других сведениях, на основании которых будет назначаться пенсия. Сведения о трудовой деятельности каждого застрахованного лица представляет в органы Фонда работодатель.

Внедрение персонифицированного учета - многоплановая, состоящая из нескольких этапов работа, для успешного проведения которой в организациях создаются рабочие группы.

Общее положение

Рабочая группа по реализации Закона Республики Беларусь "Об индивидуальном (персонифицированном) учете в системе государственного социального страхования" (далее - рабочая группа) создается приказом руководителя организации, подчиняется в своей деятельности руководителю и осуществляет работу в соответствии с законодательными актами Республики Беларусь, Уставом (положением) организации, настоящим Положением и во взаимодействии с районными отделами Фонда.

В состав рабочей группы включаются работники кадровой и бухгалтерской служб, отдела автоматизации и председатель профсоюзного комитета. Возглавляет рабочую группу руководитель или заместитель руководителя организации. Руководитель рабочей группы несет ответственность за выполнение задач, возложенных на рабочую группу, и координирует работу по организации персонифицированного учета. В организациях с численностью работающих менее 50 человек назначается должностное лицо, ответственное за проведение необходимых работ по внедрению персонифицированного учета.

Основные задачи и функции рабочей группы:

- обеспечение безусловного выполнения Закона Республики Беларусь "Об индивидуальном (персонифицированном) учете в системе государственного социального страхования";
- организация сбора и представления в органы Фонда достоверных и в полном объеме сведений по застрахованным лицам, предусмотренных настоящим Законом;
- обеспечение должностными лицами, участвующими в сборе, хранении, передаче и использовании сведений, вносимых в индивидуальные лицевые счета застрахованных лиц, исполнения законодательства Республики Беларусь по вопросам конфиденциальности информации;
- оказание организационной и методической помощи по вопросам персонифицированного учета.

Рабочая группа в целях обеспечения выполнения указанных задач:

- составляет план мероприятий по внедрению персонифицированного учета в организации;
- проводит разъяснительную работу среди работников организации по вопросам, связанным с введением персонифицированного учета;
- проводит подготовительную работу по инвентаризации личных дел работающих;
- оказывает содействие в организации автоматизированной подготовки документов персонифицированного учета в электронном виде для представления в органы Фонда;
- оказывает методическую и практическую помощь бухгалтерской и кадровой службам в организации работы по внедрению персонифицированного учета;
- оказывает помощь в заполнении документов персонифицированного учета;
- обеспечивает (контролирует) своевременность предоставления документов персонифицированного учета в органы Фонда;
- организует выдачу застрахованным лицам страховых свидетельств государственного социального страхования;
- контролирует достоверность сведений о стаже и заработке застрахованных лиц, представленных органам Фонда для внесения в индивидуальные лицевые счета;
- обеспечивает сохранность и конфиденциальность информации по застрахованным лицам при подготовке документов персонифицированного учета и их передаче в органы Фонда;
- вносит предложения Фонду по усовершенствованию системы персонифицированного учета.

У рэдакцыю звярнуліся настаўнікі Пралетарскай школы Касцюковіцкага раёна з просьбай растлумачыць, як вядзецца тарыфікацыя настаўнікаў, калі ў класе два чалавекі.

У адпаведнасці з лістом Міністэрства адукацыі і навукі Рэспублікі Беларусь ад 13.07.1995 г., №16-11/225 "Аб парадку праведзення тарыфікацыі педагагічных работнікаў" напаўняльнасць класаў (класаў-камплектаў) сельскай школы пры адсутнасці на гэтай тэрыторыі дастатковай колькасці вучняў вызначаецца раённым аддзелам адукацыі сумесна з выканкамам мясцовага Савета дэпутатаў у залежнасці ад канкрэтных умоў.

Калі мясцовымі органамі кіравання прынята рашэнне аб функцыяніраванні класаў з нізкай напаўняльнасцю, настаўнікам, што працуюць у такіх класах, аплата робіцца на ўмовах тарыфікацыі. Пагадзінная аплата працы педагагічных работнікаў робіцца толькі пры аплаце за гадзіны, якія праводзіліся ў парадку замены адсутных па хваробе і іншых прычынах настаўнікаў, якая працягвалася не больш двух месяцаў, а таксама пры аплаце працы работнікаў прадпрыемстваў, арганізацый і ўстаноў, якія прыцягваюцца да педагагічнай работы.

У рэдакцыю звярнуўся тэхнічны работнік школы з Наваполацка Ж.К.Літвін з просьбай растлумачыць некаторыя моманты аплаты працы тэхнічнага персаналу, а таксама парадак прадастаўлення сацыяльнага водпуску.

Умовы аплаты працы работнікаў бюджэтнай сферы, уключаючы галіну "Адукацыя", вызначаюцца Міністэрствам працы і сацыяльнай абароны па ўзгадненню з Міністэрствам фінансаў.

Прыбіральшчыкам службовага памяшкання агульнаадукацыйных школ, якія фінансуюцца з бюджэту, устаноўлена пагадзінная аплата працы. Працягласць іх працоўнага часу складае 40 гадзін у тыдзень. У межах указанай нормы працягласці працоўнага часу дырэктар школы вызначае аб'ём і характар работы прыбіральшчыкаў службовых памяшканняў. Акрамя таго, наймальнік мае права ў адпаведнасці з артыкулам 33 Працоўнага кодэкса Рэспублікі Беларусь у сувязі з вытворчай неабходнасцю, уключаючы перыяд канікулаў, перавесці работнікаў на не абумоўленую працоўным дагаворам працу на тэрмін да 1 месяца. Пры гэтым аплата працы робіцца за выкананую работу, але не ніжэй сярэдняга заробку па ранейшай працы.

Адпаведна артыкула 190 Працоўнага кодэкса Рэспублікі Беларусь водпуск без захавання заработнай платы па сямейна-бытавых і іншых абставінах можа прадастаўляцца па дамоўленасці паміж работнікам і наймальнікам. Мінімальная і максімальная працягласць водпуску заканадаўствам не ўстаноўлена і залежыць ад ступені важнасці прычын, якія ўзніклі ў працаўніка, што ацэньваецца наймальнікам.

Індывідуальныя працоўныя спрэчкі па пытаннях прымянення заканадаўства аб працы, калектыўнага дагавора, дамоўленасці разглядаюцца камісіямі па працоўных спрэчках, якія ствараюцца ў кожнай навучальнай установе, а таксама судамі ў адпаведнасці з Працоўным кодэксам Рэспублікі Беларусь.

Тлумачэнні па гэтых пытаннях дадзены начальнікам аддзела працы і заработнай платы Галоўнага ўпраўлення сацыяльна-эканамічнага развіцця Міністэрства адукацыі В.Д.Слуянавай.

Мы с женой преподаватели. Недавно у нас родилась дочь и жена взяла отпуск по уходу за ребенком. Естественно, одной моей зарплаты не достаточно для содержания семьи. По характеру работы я вполне могу совмещать преподавание в институте с уходом за ребенком, жена же при условии выхода на работу такой возможности иметь не будет. Слышал, что законом разрешено оформление отпуска по уходу за ребенком его отцу. Так ли это? И если да, то что необходимо сделать для его оформления?

Семья Терещенко, Брест.

Действительно, в действующем законодательстве предусмотрена возможность предоставления отпуска по уходу за ребенком до достижения им возраста трех лет работающему отцу. Этот отпуск может быть также предоставлен по усмотрению семьи и другим родственникам, фактически осуществляющим уход за ребенком.

Как и работающей матери, отпуск по уходу за ребенком до достижения им возраста трех лет предоставляется отцу по его желанию независимо от трудового стажа и может быть использован им полностью или по частям любой продолжительности. Во время отпуска отцу выплачивается ежемесячное государственное пособие.

Для оформления отпуска вам следует обратиться с заявлением об этом по месту своей работы. При этом необходимо представить справку с места

О социологическом мониторинге качества обучения и воспитания учащейся молодежи

Приказ Министерства образования Республики Беларусь от 18 января 2002 года №12

В целях обеспечения систематического анализа качества обучения и воспитания учащейся молодежи,во исполнение пункта 2.12 Протокола поручений Президента Республики Беларусь Лукашенко А.Г., данных на Втором съезде учителей от 3 ноября 2001 г. № 56

Приказываю:

1. Организовать социологический мониторинг качества обучения и воспитания учащейся молодежи на всех уровнях образования.

2. Главному управлению высшего и среднего специального образования (Добрянский В.М.) совместно с Белорусским государственным университетом (Козулин А.В.) до 1 февраля 2002 года создать при Министерстве образования Республики Беларусь Координационный совет по социологическому мониторингу качества обучения и воспитания учащейся молодежи (далее - Координационный совет).

3. Утвердить прилагаемые Положение о Координационном совете и состав Координационного совета.

4. Возложить функции головной организации по проведению мониторинга на Белорусский государственный университет (Козулин А.В.).

5. Департаменту контроля качества образования (Овсянников В.С.), Учреждениям образования: "Республиканский институт контроля знаний" (Маляревич А.М.), "Брестский государственный университет им. А.С.Пушкина" (Плетюхов В.А.), "Витебский государственный университет им. П.М.Машерова" (Русецкий А.В.), "Гомельский государственный университет им. Франциска Скорины" (Селькин М.В.), "Гродненский государственный университет им. Я.Купалы" (Маскевич С.А.), "Могилевский государственный университет им. А.А.Кулешова" (Радьков А.М.), "Полоцкий государственный университет" (Бабенко Э.М.), "Белорусский государственный педагогический университет им. Максима Танка" (Тихонов Л.Н.), "Мозырский государственный педагогический институт им. Н.К.Крупской" (Валетов В.В.), "Белорусская государственная политехническая академия" (Хрусталев Б.В.) обеспечить, начиная с 2002 года, проведение социологического мониторинга в учебных заведениях всех типов в соответствии с Планом мероприятий Координационного совета.

6. Учреждениям образования: "Республиканский институт высшей школы БГУ" (В.И.Стражев), "Республиканский институт профессионального образования" (А.Х.Шкляр), Учреждению "Национальный институт образования Министерства образования Республики Беларусь" (Б.Н.Крайко) обеспечить разработку на основе данных мониторинговых исследований методических рекомендаций по усовершенствованию учебно-воспитательного процесса в учебных заведениях.

7. Главному управлению социально-экономического развития (Суботская Л.И.) предусматривать,начиная с 2002 года,в проектах бюджетов выделение средств высшим учебным заведениям для организации и проведения социологических исследований.

8. Учреждениям: "Редакция газеты "Настаўніцкая газета" (Гайдук А.В.), "Редакция журнала "Народная асвета" (Маслова А.В.), "Издательство "Адукацыя і выхаванне" (Супранович Н.А.), "Редакция журнала "Вышэйшая школа" (Козулин А.В.) и другим педагогическим журналам периодически освещать итоги социологического мониторинга качества обучения и воспитания учащейся молодежи.

9. Контроль за выполнением данного приказа возложить на Первого заместителя Министра Жука А.И.

Министр П.И.Бригадин

14. Скакун Евгений Всеволодович	заведующий кафедрой Учреждения образования "Брестский государственный университет им.А.С.Пушкина",кандидат социологических наук
15. Смирнов Дмитрий Иванович	заведующий кафедрой Учреждения образования "Витебский государственный университет им.П.М.Машерова",кандидат философских наук
16. Рачков Александр Евгеньевич	доцент кафедры Учреждения образования "Гомельский государственный университет им.Ф.Скарыны",кандидат социологических наук
17. Щелбанина Галина Николаевна	заведующая лабораторией Учреждения образования "Гродненский государственный университет им.Я. Купалы",кандидат социологических наук, доцент
18. Лихачев Николай Егорович	заведующий кафедрой Учреждения образования "Могилевский государственный университет им.А.Кулешова", кандидат социологических наук, доцент
19. Новикова Лидия Георгиевна	заместитель директора Центра социологических и политических исследований Белорусского государственного университета, кандидат философских наук, доцент
20. Кириенко Елена Геннадьевна	заведующая кафедрой Учреждения образования "Белорусский государственный университет транспорта",кандидат философских наук,доцент
21. Ахмерова-Ильина Лилия Вильевна	доцент Учреждения образования "Мозырский государственный педагогический институт им.Н.К.Крупской", кандидат социологических наук
22. Скикевич Александр Антонович	заведующий кафедрой Учреждения образования "Белорусская государственная сельскохозяйственная академия",кандидат философских наук, доцент
23. Шайков Василий Иванович	заведующий кафедрой Учреждения образования "Полоцкий государственный университет", кандидат исторических наук,доцент
24. Сапелкин Евгений Петрович	заведующий кафедрой Учреждения образования "Белорусская государственная политехническая академия",кандидат философских наук,доцент
25. Игнатович Петр Григорьевич	заведующий кафедрой Учреждения образования "Белорусский государственный университет культуры",кандидат исторических наук,профессор
26. Кочергин Вячеслав Яковлевич	заведующий кафедрой Учреждения образования "Минский институт управления", кандидат философских наук,доцент
27. Елсуков Альберт Николаевич	заведующий кафедрой Белорусского государственного университета,доктор философских наук,профессор

Коллективный договор в школе

Два противоположных взгляда на одно правовое пространство

Помните известное "казнить нельзя помиловать",когда от запятой зависит сама жизнь?Из-за выбора сентенций, стоящих в заглавии, - эта самая жизнь может тихо протекать и затухать или созидаться и развиваться. Имеется в виду в самом широком смысле - жизнь школы, другого образовательного учреждения,любой жизнеобеспечивающей структуры.

В одной статье в "Настаўніцкай газеце",которая называлась "Зачем изобретать велосипед?",была буквально "казнена" модель коллективного договора между администрацией и профсоюзным комитетом одной из столичных школ, представленная как модель в VI разделе справочного пособия "Правовое пространство школы" (Минск, 2000). В пособии представлен коллективный договор что называется "живьем",без изменений,так как школа работает с помощью этого договора не один год. Усилиями администрации и профкома выстроены правовые отношения всех участников учебно-воспитательного процесса и закреплен их правовой статус таким образом, когда права и ребенка,и учителя,и родителя, и директора в равной мере защищены и гарантированы. Это во-первых. А во-вторых,категорическое "нельзя",которое звучит из уст автора упомянутой статьи заведующего отделом профессиональной защиты и охраны труда Гродненского обкома профсоюза работников образования и науки Е.Венцкович, может побудить и руководителей школ,и школьных профсоюзных лидеров броситься вносить кардинальные изменения в свои коллективные договоры. Не спешите! На первый взгляд, читателю,не имеющему под рукой во время чтения ни модели договора, ни трудового кодекса, аргументы, которые приводит Е. Венцкович,буквально жонглируя ссылками на соглашения, рекомендации и инструкции, и опрокидывая одно за другим положения договора, могут показаться убедительными. Но это только на первый взгляд. Если к звучащему через строчку "нельзя" приложить правовые нормы законодательных актов, абсолютное большинство аргументов в пользу "нельзя" рассыпается,как карточный домик,и оборачивается в "можно".

Прежде всего хотелось бы напомнить, что школе предоставлено право в пределах закона и подзаконных актов в системе образования самостоятельно определять формы, методы, режим своей основной деятельности,вводить свои собственные формы стимулирования труда и т. д. И руководитель,и специалисты школы при разного рода проверках вправе ожидать более корректного отношения к разрешенной законодательством самостоятельности, а также обязательного правового обоснования запретов со стороны тех,кто "не дозволяет".

В целом коллективный договор - это, как правило, компромисс, который достигается сторонами за счет взаимных уступок и совместимых профессиональных подходов, представлений об организационно-правовом разрешении закрепленных в договоре обязательств. Что касается соглашений и рекомендаций по данному вопросу на республиканском уровне,то они закрепляют лишь общие принципы, основные подходы к такого рода документам,и,как и трудовое законодательство в целом, направлены на то, чтобы установить верхний предел ограничений и обязанностей,который администрация учреждения по отношению к работнику не может расширить, и минимальный уровень гарантий,ниже которого наниматель не может опускаться,но при соответствующих условиях может и значительно поднять.

Е.Венцкович, прикладывая, как клише, к конкретному коллективному договору школы,иллюстрирующему именно эти принципы, макет,предложенный Рекомендациями по заключению коллективных договоров (утвержденными Министерством образования Республики Беларусь и Президиумом Белорусского республиканского комитета профсоюза работников образования и науки в сентябре 1996г.), везде, где представления коллектива школы и положения указанных Рекомендаций,по ее мнению,не совпадают,громогласно заявляет "нельзя". При этом забывая, что в методических материалах для разработки коллективных договоров,изданных Федерацией профсоюзов Белорусской (Минск, 2000), на второй странице крупным шрифтом авторы брошюры напоминают: "Предлагаемые методические материалы носят рекомендательный характер. При подготовке проекта коллективного до-

школы в присутствии учителей,тем более если в школе более ста специалистов,предостерегает Е.Венцкович. Так ведь никто и не предлагает ее таким образом распределять. В разделе IV "Нормирование и оплата труда" модельного коллективного договора в п.3.1.2 речь идет не о распределении учебной нагрузки, а о ее окончательном утверждении. Распределение и утверждение - понятия, как известно, разные и предусматривают отличные друг от друга процедуры. Нельзя не заметить, что в предшествующем п.3.1.1 договора закрепляется порядок предварительного распределения нагрузки, в правовом отношении безукоризненного, обеспечивающего и демократичность,и гласность,и там,где это необходимо, конфиденциальность. В предлагаемой модели договора стороны учитывают при распределении и преемственность классов, и их параллельность и одноемкость работы, и учебную нагрузку в одной смене с классным руководством, и нагрузку в классе,где дается классное руководство,и согласие учителя при объеме нагрузки менее ставки и более 1,5 ставки, и др. Очевидно, что такой объем вопросов не может быть рассмотрен на общем собрании в отношении каждого учителя. И в школе, чей коллективный договор представлен в пособии,насчитывающей около 140 учителей, уже выработались организационно-правовые механизмы тарификации. Проводится она не одномоментно и со всеми учителями, как пытается почему-то представить рецензент,а по кафедрам,предметным объединениям и т. п. в течение недели по предварительно составленному графику, доведенному до сведения учителей и с учетом их занятости в учебном процессе. В доверительной беседе с представителем администрации школы при участии председателя или другого члена профкома учитель вправе озвучить свои ожидания,связанные с учебной нагрузкой, и имеющиеся у него претензии и выслушать,в свою очередь, мнение руководства школы. Таким образом, идя на общее собрание по утверждению нагрузки,учитель уже знает и,как правило,согласен с распределенной нагрузкой.

Однозначное "нельзя" коснулось и привлечения работника к работе в выходные и праздничные дни без его согласия. Разумеется, с этим надо было бы согласиться,да никто и не оспаривает гарантии, предоставленные ч.1 ст.142 ТК. Но Е.Венцкович почему-то не дочитала положения отдельных пунктов договора до конца. В п.3.4 раздела II "Обязательства членов трудового коллектива" за словами о возможности привлечения работников к работе в выходные, праздничные дни следуют скобки, в которых обозначены: экскурсии, походы, олимпиады, районные и городские мероприятия и др.,т.е. мероприятия,которые являются частью годового плана школы. Из этого следует,что такого рода мероприятия являются рабочим временем для части педагогических работников, и коллективным договором предусмотрены в таких случаях определенные гарантии. Они сформулированы в п.3.4 договора следующим образом: "привлечение... допускать только по приказу директора школы по согласованию с профкомом,с отражением в приказе порядка компенсации в соответствии с законодательством" и,наконец,только если такого рода мероприятия не могут быть проведены в рабочие (учебные) дни. Не думаю,что это не известно профсоюзному работнику.

Можно было бы привести и ряд других положений модели коллективного договора, на которые наложил "вето" представитель профсоюза без всякого на то правового обоснования. Понимаю,что многие из позиций договора "выпадают" за рамки Рекомендаций и могут вызывать разного рода оценки,предложения,коррективы. Следует помнить,что образовательная,как и любая другая отрасль права, формируется с помощью всех участников системы,и,разумеется,на непростом пути правотворчества и правоприменения возможны и ошибки,и незаполненные нормативные ниши. Это нормально. Главное,чтобы тот, кто уполномочен проверить, оценивая, проверяя, предлагая и корректируя то, что вписывается в правовое образовательное поле,был корректен и помнил о цивилизованной правовой формуле: все разрешено,что не запрещено. Тем более, что и законодательство о труде, и нормативные акты в системе образования создают для ее применения надежную правовую основу.

И последнее. Отвечая на риторический вопрос Е.Венцкович, помещенный в заглавии статьи, "Зачем изобретать велосипед?",скажу только,что изобретать или не изобретать,каждый руководитель образовательного учреждения, как и профсоюзный лидер, решает сам для себя. Один довольствуется нормативными штампами или уже когда-то апробированными практикой схемами,другой -в постоянном поиске такого "правового велосипеда",на котором и "седло",и "руль",и "освещение" позволяли бы в ногу со временем и в интересах того дела, которому служишь, уверенно двигаться в любую погоду по еще не совсем ухоженному полю формирующегося образовательного права.

Владимир ОКСЕНКРУГ,
ведущий юрисконсульт
Академии последипломного
образования.

Положение о Координационном совете по социологическому мониторингу качества обучения и воспитания учащейся молодежи

Утверждено приказом Министерства образования от 18.01.2002 г. №12

1. Координационный совет по социологическому мониторингу качества обучения и воспитания учащейся молодежи (далее - Координационный совет) создан при Министерстве образования Республики Беларусь (далее - Министерство) как орган, обеспечивающий разработку единых подходов,тематику и организацию мониторинга. Совет планирует и выполняет свою работу, не подменяя структурные подразделения Министерства и не дублируя их функции.

2. Задачи и функции Координационного совета.

2.1. Обсуждение содержания и организации социологического мониторинга качества образования и воспитания учащейся молодежи.

2.2. Обсуждение и утверждение тематики и планов научно-исследовательских работ на различных этапах.

2.3. Заслушивание сообщений о ходе мониторинга и внесение корректив в организацию и проведение исследований.

2.4. Обсуждение вопросов взаимосвязи результатов социологического мониторинга качества обучения и воспитания в учреждениях образования республики с другими формами контроля качества образования (аттестацией образовательных учреждений,системой тестирования и т.д.).

Для решения задач Координационный совет осуществляет следующие функции:

отбор учреждений образования для участия в социологическом мониторинге;

подготовка и представление в Министерство протоколов, резолюций, заключений, рекомендаций и других итоговых документов по результатам работы Координационного совета;

экспертиза результатов социологических замеров, осуществляемых в рамках мониторинга;

информирование заинтересованных организаций, специалистов, общественности о результатах деятельности Координационного совета.

3. Организационная структура.

3.1. Координационный совет формируется из представителей органов управления образованием, науки, общественных организаций, педагогической общественности.

3.2. Организацию работы Координационного совета осуществляют председатель, заместитель председателя,ответственный секретарь совета.

3.3. Работой Координационного совета в промежутках между заседаниями руководит Бюро,численный и персональный состав которого утверждается на заседании Координационного совета.

3.4. Состав и изменения состава Координационного совета утверждаются приказом Министерства.

4. Форма и порядок работы.

4.1. Работа Координационного совета осуществляется в форме заседаний,проводимых в соответствии с планом-графиком работы.

4.2. Заседание Координационного совета считается правомочным принимать решения при условии присутствия на нем большинства списочного состава Координационного совета.

4.3. Решение Координационного совета принимается простым большинством голосов из числа присутствующих.

4.4. Решения на заседаниях Координационного совета принимаются открытым или закрытым голосованием. Закрытое голосование проводится по требованию председателя Координационного совета либо не менее двух членов совета.

4.5. Решения Координационного совета оформляются протоколами, носят рекомендательный характер и учитываются в работе соответствующими структурными подразделениями Министерства.

5. Изменения и дополнения в настоящее Положение вносятся приказами Министерства.

Состав Координационного совета по социологическому мониторингу качества обучения и воспитания учащейся молодежи

1. **Жук Александр Иванович** (председатель Координационного совета) — Первый заместитель Министра образования Республики Беларусь,доктор педагогических наук,профессор

2. **Ротман Давид Генрихович** (заместитель председателя Координационного совета) — директор Центра социологических и политических исследований Белорусского государственного университета,доктор социологических наук, профессор

3.**Веремеева Наталья Петровна** (ответственный секретарь Координационного совета) — научный сотрудник Центра социологических и политических исследований Белорусского государственного университета

4. **Ганущенко Надежда Николаевна** — руководитель сектора преподавания общественных дисциплин Главного управления высшего и среднего специального образования Министерства образования, кандидат исторических наук

5. **Горовая Наталья Филипповна** — главный инспектор Главного управления общего среднего образования Министерства образования

6. **Аниськов Анатолий Максимович** — главный инспектор Управления профессионально-технического образования Министерства образования

7. **Тукач Валентина Павловна** — ведущий инспектор Управления дошкольного воспитания Министерства образования

8. **Сизанов Александр Николаевич** — ведущий инспектор Главного управления социальной и воспитательной работы Министерства образования,кандидат психологических наук

9. **Бенеш Анатолий Евгеньевич** — ведущий инспектор департамента контроля качества образования Министерства образования,кандидат философских наук

10. **Доронкевич Виктор Антонович** — заместитель директора Учреждения образования "Республиканский Институт контроля знаний"

11. **Левко Анатолий Игнатьевич** — заведующий лабораторией Учреждения "Национальный институт образования",доктор социологических наук,профессор

12. **Макаров Анатолий Васильевич** — заведующий кафедрой Учреждения образования "Республиканский институт высшей школы БГУ",кандидат философских наук,профессор

13. **Глебко Надежда Николаевна** — начальник научно-методического отдела обеспечения качества образования Учреждения образования "Республиканский институт профессионального образования"

говора целесообразно использовать их в качестве ориентира". Именно ориентира,а не обязательного трафарета или клише, тем более нормативного документа, имеющего обязательную силу.

Проанализируем некоторые из этих самых "нельзя" с точки зрения правового обоснования. Начнем с парадоксов. Нельзя заключать коллективный договор на 2 года, утверждает автор упомянутой статьи,и сама же приводит содержание части I статьи 367 Трудового кодекса Республики Беларусь: "Коллективный договор,соглашение заключается на срок,который определяют стороны, но не менее чем на один и не более чем на три года". Стороны определили срок и заключили договор на два года. Предполагаем,что стороны исходили из того,что два - это больше одного и меньше трех. Из чего исходит Е.Венцкович,запрещая заключение договора на 2 года,предположить трудно. Кроме того, оказывается, нельзя информировать работников об исполнении коллективного договора один раз в три месяца. В то же время статья 374 Трудового кодекса закрепляет,что информирование работников об исполнении коллективного договора проводится в сроки,определенные в нем,но не реже одного раза в полугодие. Стороны договорились,и не следовало бы рецензенту вводить в заблуждение читателя, искажая содержание положений договора, не об информировании коллектива школы о выполнении договора раз в квартал,а о рассмотрении выполнения договора на совместном заседании профсоюзного комитета и администрации. При этом в договоре определено,что два раза в год (в конце мая и в конце декабря) должна проводиться комплексная проверка выполнения договора с отчетами директора и председателя профсоюзного комитета на собрании трудового коллектива (п.7.2 раздела I "Общие положения"). Профсоюзному лидеру порадоваться бы за то,что есть школа,где взаимный контроль сторон за выполнением договора приводится в стройную систему. Но,увы. Профсоюзный работник ссылается на практику такого информирования раз в год. Эта практика действительно есть. Но школа имеет свой опыт и считает его более результативным. Оказывается,он,по мнению Е.Венцкович, не соответствует закону. Но ведь закон запрещает проводить такое информирование реже одного раза в полугодие. Договор же закрепляет положение об информировании коллектива один раз в полугодие - так в чем же нарушение трудового законодательства?!

Очередное "нельзя" автора рецензии касается запрещения изменения наименования разделов, данных в вышеупомянутых Рекомендациях. В последних третий раздел называется "Правовое обеспечение трудовых отношений. Развитие социального партнерства",а школа позволила назвать этот раздел договора таким образом: "Организация труда и повышение эффективности учебно-воспитательного процесса". Не на том расставлены акценты,предупреждает Е.Венцкович,школа пусть занимается учебно-воспитательным процессом, а коллективный договор предназначен для регулирования трудовых отношений. Такое разделение, по-моему,воспринимается с трудом,так как школа - это не цех,не бригада,не строительный участок,где профком может быть единственным органом самоуправления коллектива наемных работников,в школе он стоит не над,а в ряду таких органов,как совет школы,педагогический совет,совещания при директоре,методический совет и т. д. Работа названных структур,где педагоги представлены в абсолютном большинстве,соединена в одном устремлении - повысить эффективность учебно-воспитательного процесса. Известно,что труд педагога - труд особенный. Особенность эта обуславливается прежде всего тем,что "готовый продукт",на который нацелены усилия трудового коллектива школы,практически не поддается общепринятым критериям учета и контроля. Он не имеет "объема","веса" и т. д. Учитывая творческий компонент учебно-воспитательной работы, непросто организовать труд педагогов,вписать его в известные организационные рамки. Поэтому и решили стороны поставить акцент на процессе. Он и есть труд,объединяющий усилия всех членов коллектива и составляющий и смысл,и суть педагогической работы. А что касается развития социального партнерства,на чем настаивает Е.Венцкович, то о каком социальном партнерстве идет речь? Это понятие, прежде всего,предполагает форму взаимодействия,основанную на учете интересов различных слоев и групп общества в социально-трудовой сфере.

В школе же и директор,и его заместители, и педагогический коллектив представляют один слой,одну группу нашего общества,все они в равной мере - наемные работники. На мой взгляд,выбор наименования раздела коллективного договора в зависимости от профиля и специфики образовательного учреждения,его уставных целей не может ограничиваться и тем более запрещаться,так как в данном случае не нарушается ни правовая,ни этическая,ни логическая нормы,скорее,наоборот.

Очередное "нельзя" касается предоставления методического дня такой категории педагогических работников, как педагог социальный, педагог-психолог, педагог-организатор. На методический день,по мнению рецензента, имеют право только учителя-предметники.

Аргумент: нагрузка перечисленных работников не тарифицируется,а значит права на методический день они не имеют. Вот так - коротко, но не совсем ясно. На сегодняшний день,к сожалению,нет нормативного,имеющего общеобязательную юридическую силу, зарегистрированного в Национальном реестре правовых актов Республики Беларусь документа, регулирующего порядок предоставления методического дня педагогическим работникам.

Типовые правила внутреннего трудового распорядка для работников общеобразовательных учреждений Республики Беларусь, как правила типовые,дают возможность руководителю образовательного учреждения по согласованию с профсоюзным комитетом и в зависимости от профиля и специфики образовательного учреждения самостоятельно определять порядок предоставления и использования методического дня. Не совсем понятно, почему заведующая отделом профессиональной защиты профсоюза борется не за,а против предоставления дня для методической учебы отдельным категориям работников? Или педагог социальный, педагог-психолог, педагог-организатор к педагогическим работникам уже не относятся? И почему 40-часовая рабочая неделя этой категории работников несовместима с методической учебой,повышением профессионального мастерства? Ведь речь идет не о выходном дне,не дне свободного досуга,а о рабочем времени напряженного интеллектуального труда,пополнения своего информационного багажа. Если познакомиться с Квалификационным справочником "Должности служащих,занятых в образовании",утвержденным Постановлением Министерства труда Республики Беларусь от 28.04.2001 г., №53,а он является нормативным актом,регламентирующим организацию труда служащих во всех образовательных и воспитательных заведениях на территории Республики Беларусь,то нельзя не заметить,что должностные обязанности и педагога социального,и педагога-организатора, и педагога-психолога значительны по объему и предполагают,как правило, высокую профессиональную компетентность и мастерство,знание нормативных правовых актов и других методических документов по вопросам образования и воспитания,нормативных документов,регулирующих вопросы охраны труда и т. д. При добросовестном отношении к выполнению своих обязанностей и полной отдаче своей работе далеко не всегда находится время для пополнения своих профессиональных знаний. И руководитель образовательного учреждения, исходя из обязанности нанимателя обеспечивать повышение квалификации работников, закрепленной в статье 55 Трудового кодекса,при организации педагогического труда работников безусловно может использовать один из рабочих дней как день методической учебы. Форму,порядок,масштаб,если хотите,таких занятий определяют организаторы (в школе,районе,городе и т.д.). Такой опыт уже есть,в частности, во многих столичных школах, в Октябрьском районе Витебской области,других регионах республики.

И снова "нельзя". На этот раз нельзя предоставлять один отгул за три дежурства как предложено в модельном коллективном договоре. Надеюсь, не лукавит Е.Венцкович, утверждая, что педагогу требуется предоставлять отгулы за участие в школьных мероприятиях, исходя из нормы рабочего времени учителя,т.е. трех часов в день. Таким образом,если мероприятие длилось шесть часов, значит два дня,если 7,5 часа,значит два с половиной дня отгула и т. д. Неплохо бы предусмотреть,следуя подобной логике,заодно и отгулы для учащихся,так как может статься, что преподавать на время затяжных отгулов учителей в школе будет некому.

С другой стороны,не может не знать представитель профсоюза,что рабочее время учителя,за которое он получает заработную плату, и нормы педагогической (преподавательской) работы на ставку,утвержденные приказом Министерства образования Республики Беларусь от 6 июля 2001 г. № 41,- это далеко не одно и то же. К сожалению,до сегодняшнего дня нет правового акта,который устанавливал бы продолжительность рабочего времени учителя. Как известно,в республике проводился эксперимент о переводе учителей на штатно-окладную систему,но правового завершения он не получил,и прежде всего потому,что такая система потребует значительных дополнительных финансовых дотаций. Тем не менее,всем известно,что учитель работает сегодня не три часа в день,а гораздо больше. Я не берусь перечислять,что сегодня составляет рабочее время педагога,начиная (помимо учебной нагрузки) от контроля за успеваемостью до работы в различных органах школы, включая и органы ученического самоуправления. Так что когда в коллективном договоре закрепляется право учителя на получение отгулов за работу на школьных мероприятиях, понятно,что предоставление выходного дня - это освобождение не только от уроков,но и от целого ряда других "рабочих моментов",требующих и временных, и интеллектуальных затрат. Главное,чтобы он был предоставлен, этот заработанный отгул, в согласованное и удобное обеим сторонам время.

Очередное "нельзя" коснулось и вопросов тарификации. "Нельзя" распределять нагрузку на совместном заседании администрации и профкома

Ці такая ўжо гэта творчая праца – сачыненне?

Выкладаю беларускую мову і літаратуру больш за 20 гадоў. Вельмі люблю свой прадмет і дзяцей, шчыра хачу навучыць іх выказвацца і пісаць на роднай мове.

Урокі па развіццю мовы спрыяюць выхаванню духоўнай асобы, развіваюць вучняў. Разнастайныя віды работ у сярэдніх класах дапамагаюць маім выхаванцам адчуць прыгажосць беларускага слова, прымушаюць іх думаць, вучаць іх лагічна звязваць сказы ў тэкст.

Чытаць дзіцячыя ўсхваляваныя апавяданні, роздумы, апісанні цікава. Мне здаецца, што вучні больш любяць урок пасля творчай працы – урок-абмеркаванне, урок-вынік іх дасягненняў. Чытанне ўслых лепшых сачыненняў, цытаты з работы кожнага вучня, нават удала знойдзенае слова, словазлучэнне, парады, пажаданні – усё падпарадкоўваецца ідэі ўрока – адчуць мелодыю мовы, яе непаўторнасць, вучыцца выказваць думкі на паперы.

Да 9 класа такія работы прыносяць плён вучню і задавальенне настаўніку. Усё мяняецца ў старшых класах. Лёгкадаступныя дапаможнікі "100 лепшых сачыненняў", "Праграмныя сачыненні і водгукі для школьнікаў", "55 сачыненняў па беларускай літаратуры для абітурыентаў і школьнікаў", "Ах, сачыненні, сачыненні..." спісваюцца амаль даслоўна, хіба толькі больш разумнейшыя пераставяць сказы або напішуць крыху ад сябе. Правяраць такія "творчыя" працы немагчыма. Спрабавала ставіць 0 (у нашай школе 10-бальная сістэма), але ці паставіш 25 нулёў?!

Прымушала перапісваць. З крыўдай і сумам перапісвалі на 2, 3, 4. Вышэй 4 (гэта +3) паставіць не магла. А з пісьменнасцю што рабіць? Што ставіць, калі памылак няма, а работа спісаная? Адзін вучань дык панаспісваў аж на 12 лістоў (з усіх крыніц) – і нават ніводнай апіскі. Пішу "даклад" і ацэньваю 3/3 (за працу), а хто і 1/1 і 2/2 атрымлівае (спісваюць у залежнасці ад здольнасцей). Карацей, крытэрыяў адзнак для такіх работ няма. І неабыякавы настаўнік адчувае пакуты сумлення і боль.

У рэшце рэшт паспрабавала эксперыментаваць: моцныя вучні пішуць сачыненні (з 15 іх набіраецца 3–5), астатнія – творчы пераказ. Выбіраю ўрывак з твора, два разы чытаю – і пішы, захоўвай аўтарскі стыль, мову, думкі. І толькі ў канцы апошнім пунктам даю "міні"-творчасць: свае адносіны да прачытанага, свой працяг, сваю ацэнку, характарыстыку героя або моўныя асаблівасці.

Пішуць старанна, і адзнакі атрымліваюцца справядлівыя, пакрыўджаных няма (калі што – крыўдуй на сябе).

Улічваючы новыя падыходы да выкладання мовы і літаратуры, прапаную даць настаўніку магчымасць самому выбіраць гэтыя 10 творчых прац у старшых класах. Хай настаўнік сам вырашыць, ці ўсе вучні могуць пісаць сачыненне або трэба замяніць яго творчым пераказам, водгукам, апавяданнем, маналогам, карацей, выбіраюць тое, што пад сілу яго вучням, што прынясе ім карысць, а настаўніку роднай мовы – задавальненне ад сваёй працы.

Вольга АСТАФ'ЕВА,
настаўнік-метадыст
Цяхцінскай сярэдняй школы
Бялыніцкага раёна
Магілёўскай вобласці.

Карткі для ўдумлівага чытача

"Пазнаецца ўсё ў параўнанні, з параўнаннем яснасць настае", - зазначыў некалі ў сваім вершы "Дзіўныя чаравікі" сучасны беларускі паэт Уладзімір Карызна. Само жыццё сведчыць пра справядлівасць такіх высноў, асабліва пры вырашэнні пытанняў аптымізацыі навучання літаратуры, бо творчы характар засваення прадмета, дыферэнцыраваны і індывідуальна-асобасны падыход да навучання, пераемнасць і бесперапыннасць працэсу літаратурнай адукацыі - тыя прынцыпы, якімі кіруюцца ўсе настаўнікі ў сваёй педагагічнай дзейнасці.

Выкарыстоўваю гэтыя прынцыпы, заснаваныя на актывізацыі пазнавальнай дзейнасці вучняў, і я, пачынаючы з 5-х класаў, дзе аб'ектыўна ацаніць кожнага, стымуляваць удумлівага, актыўнага чытача дапамагаюць карткі для індывідуальных заданняў (Аўтар. Твор. Жанр. Час дзеяння. Месца дзеяння. Станоўчыя героі. Адмоўныя героі. Кульмінацыя. Памятны эпізод.)

У 6-х класах заданні ўскладняюцца. Выкарыстоўваю параўнальна-супастаўляльны аналіз тэкстаў розных жанраў. У выніку сумеснай работы настаўніка і вучняў у рабочых сшытках паяўляецца і запаўняецца наступная табліца:

Крытэрыі параўнання	Янка Купала "Гусляр"	Яраслаў Пархута "Апошні гусляр"
Жанр	Класічная паэма	Твор публіцыстыкі – нарыс
Герой	Плён высокай фантазіі, вялікай сілы абагульнення. Не мае нават уласнага імя.	Чалавек цікавы, таленавіты музыка, народны ўмелец – канкрэтны чалавек – Максім Пятровіч Такушэвіч, які жыве на хутары недалёка ад вёскі Уланаўшчына, што каля Маладзечна.
Жыццё і побыт героя	Створана з дапамогай мастацкага вымыслу	Маюць дакументальны характар. Узяты з рэальнага жыцця. Усё канкрэтнае, дакладнае.
Адметнае	Значную ролю адыгрывае развіццё сюжэта. Твор дае чытачу вобразна-эмацыянальную карціну жыцця	Выяўленне нявыдуманай праўды, дакладная перадача бачанага ў жыцці. Пераважае апісальнасць, меншую ролю адыгрывае развіццё сюжэта. Нарыс дае чытачу не толькі вобразна-эмацыянальную карціну жыцця, але і яго навуковае пазнанне.

У 7-х класах, як правіла, найбольш падрыхтаваныя вучні паспяхова спраўляюцца і з вусным, і з пісьмовым аналізам вершаванага твора.

Завяршаецца гэтая работа па аналізу літаратурнага твора ў старэйшых класах школы. Асабліва плённае развіццё мае яна ў ліцэйскім класе беларускай філалогіі. У аснове супастаўлення мастацкіх твораў тут ужо сем філасофскіх катэгорый: агульнае, адметнае, адзінкавае, з'ява, змест, форма, сутнасць. Прывяду вынік падобнага даследавання на аснове двух празаічных твораў (раман Генрыха Бёля "Дом без гаспадара", падсвечаны раманам Васіля Быкава "Знак бяды").

Агульнае:

– абодва творы высока ацэнены крытыкай;

– аўтары выкарысталі ў іх такія ідэйна-мастацкія прынцыпы, як рэалістычная праўдзівасць, пранікненне ва ўнутраны свет чалавека;

– абодва аўтары, беручы пад увагу будучае свайго народа, разважаюць над пытаннем: што можа супрацьстаяць фашызму (Быкаў – усенародная барацьба, Бёль – чалавечнасць);

– тэма сям'і;

– рэтраспекцыі ў абодвух творах;

– вобразная сістэма – бассаромная троіца (у Бёля гэта Гезелер, Шурбігель, патэр Вілінброд, у Быкава – Гуж, Калаждзёнак, Недасекаў).

Адметнае:

– ідэя нацыянальнай віны, да якой Бёль падыходзіць бязлітасна-цвяроза;

– разнастайнасць пунктаў гледжання (Марцін, Генрых, Нэла, Вільма, Альберт, Мухаў...)

Адзінкавае:

– дзеці – галоўныя героі;

– стары Глум, ураджэнец Сібіры, нагадвае пра тое, як драматычна складваюцца людскія лёсы ў нашу бурлівую эпоху.

Змест:

– першае пасляваеннае дзесяцігоддзе Германіі. Жанчыны-удовы, засмучаныя без мужоў, што загінулі на франтах, не могуць забыць мінулае. Растуць дзеці. За імі – будучыня Германіі.

Форма:

– раман.

З'ява:

– Германія праз 10 гадоў пасля вайны.

Сутнасць:

– Германія павінна зрабіць самыя сур'ёзныя высновы з гістарычных катаклізмаў, з вайны, развітацца з нацысцкім мінулым, супрацьпаставіць фашызму чалавечнасць.

Менавіта ў ліцэйскім класе вучымся рабіць шматаспектны аналіз тэксту, зыходзячы з таго, што тэкст – гэта нібыта пучок матываў, ідэй, задач, якія рэалізуюцца з дапамогаю моўных сродкаў. Нягледзячы на тое, што вучні к гэтаму часу ўжо ў дастатковай ступені валодаюць навыкамі аналізу празаічнага твора, распрацоўваю ўзоры яго шматаспектнага разбору, якія прапаную дзецям на заключным этапе работы над тэкстам.

Алена ГАСПІРОВІЧ,
настаўніца беларускай мовы і літаратуры вышэйшай катэгорыі сярэдняй школы №29 Віцебска.

Як навучыцца пісаць правільна,

альбо Работа над памылкамі

Руская мова – адзін з цяжкіх прадметаў школьнай праграмы. Гэта толькі здаецца, што вывучыў правілы, напісаў, праверыў – і ўсё. А вынік? Зноў памылкі. Многія вучні (а я працую ў класах з сярэднімі па здольнасцях і падрыхтоўцы вучнямі) часта засмучаюць вынікамі сваёй работы. Усе ўрокі, пазакласныя заняткі накіраваны на папярэджанне памылак. А калі яны ўсё-такі робяцца? Як працаваць над імі пастаянна і прадуктыўна? Як навучыць школьнікаў самастойна вызначаць, якая гэта памылка, знаходзіць адпаведнае правіла, паўтараць яго і выкарыстоўваць на практыцы? Слабы вучань таму і памыляецца, што не ведае, як патлумачыць напісанне слоў.

Дома ў школьнікаў няма падручнікаў за мінулыя гады. Добра, калі бацькі купілі якія-небудзь дапаможнікі. Улічваючы гэта, я раблю так: працую над памылкамі пастаянна, на кожным уроку, а пасля кантрольных работ праводжу спецыяльныя ўрокі.

Вось прыкладная схема ўрока пасля кантрольнай дыктоўкі ў 9 класе па тэме "Складаназлучаныя сказы". Аб'яўляю тэму і мэту ўрока, вынікі дыктоўкі (адзначаю толькі станоўчыя моманты) і гавару, што засмучана некаторымі работамі.

I. Слухаем паведамленне вучаніцы "Як адрозніваць аднародныя члены ў сказе і складаназлучаныя сказы са злучнікам і". Яна піша на дошцы сказы, схемы, тлумачыць пастаноўку знакаў прыпынку. Стараецца раскрыць глыбінныя прычыны дапушчаных памылак.

Разам з ёй працуе ўвесь клас, бо семнаццаць чалавек няправільна паставілі знакі.

II. Слухаем паведамленне аб выдзяленні ў сказах пабочных слоў з прыкладамі, запісамі.

III. Далей пераходзім да разбору арфаграфічных памылак. Працуем па дапаможных табліцах:

а) па табліцы М.В.Ганькінай "Адпрацоўка табліцы і недакладнасці";

б) па традыцыйнай схеме: пішу правільна, тлумачу, прыводжу прыклад;

в) па табліцы-алгарытму "Як выканаць работу над памылкамі?"

1. Вучань ля дошкі працуе над ненаціскнымі галоснымі ў корані па рэкамендацыі Ганькінай (даю вучням права выбару – адпрацаваць памылку па любой схеме, табліцы):

№15: **казалось - кажется, кажущийся, показной.** (Бяром і больш складаныя словы: **проредить морковку, посветить фонарем** і інш.)

2. Другая вучаніца выбрала традыцыйную схему "пішу правільна – тлумачу – прыводжу прыклад":

принесли - "при" обозначает сближение, приближение - пришли

На ўроку "працуе" даведачны аддзел, дзе выстаўлены падручнікі рускай мовы з 5 па 10 клас і своеасаблівы каталог, у якім указана прозвішча вучня, падручнік і старонка, дзе ёсць неабходнае правіла.

Фрагмент з каталога:

№№ Прозвішча, імя; Рэкамендавана вывучыць; Заўвагі

1. Л.Новікава. Руская мова, 7 кл., 1989 г., с. 50.

2. Р. Князеў. Руская мова (тэорыя), аўтар Бабайцава, с.112.

Правяраючы сшыткі, заношу ў каталог, якога правіла вучань не ведае (асноўнага, тыповага). Дзеці павінны знайсці сваё прозвішча, вывучыць правіла і выкарыстоўваць яго ў рабоце.

3. Вучаніца чытае для ўсіх матэрыял з падручніка 7 класа (с.286) пра напісанне слова **как будто**, адпрацоўвае як слоўнікавае слова па табліцы-алгарытму.

На гэтых этапах працуе ўвесь клас, але памылкам яшчэ няма канца.

IV. Пачынаецца індывідуальная работа над памылкамі. Дзялю клас на шэсць груп.

1. Два вучні працуюць самастойна (яны справяцца).

2. Чатыры вучні (не пісалі дыктоўкі, адсутнічалі) працуюць па індывідуальных картках.

3. У другіх чатырох групах вучні дапамагаюць адзін аднаму, раяцца, калі трэба, звяртаюцца да кансультанта.

Па "Адпрацоўцы..." М.В.Ганькінай працую з 6 класа. Вучні прывыклі да гэтай табліцы. І хаця рэкамендацыі аўтара маюць пэўныя недахопы, на маю думку, табліца стала добрым дапаможнікам у час выканання работы над памылкамі. Раней мы гулялі ў "Сонейка" (слоўнікавыя словы), у пропускі літар. Цяпер мае вучні ўжо выраслі і не "гуляюць", але навыкі работы над кожнай памылкай засталіся.

Нумарам табліцы "Адпрацоўка..." адпавядаюць кішэнькі з гэткімі ж нумарамі.

* М.В.Ганькіна, г.Масква, газета "Русский язык", №36 (156), верасень 1998 г.

"Адпрацоўка..." (фрагмент)

№15

№16

№17

(Нумары арфаграм пры праверцы адзначаю ў сшытках на палях.)

Хто закончыў работу, бярэ карткі з кішэнек. (Хто колькі зможа.)

V. Пачынаецца справаздача вучняў аб рабоце над той або іншай памылкай. Гэта паўтарэнне.

VI. І яшчэ раз паўтарэнне!

Бліц-апытанне, нібы незнарок накіраванае на канкрэтных вучняў.

Калі пішуцца карані **-гар-** і **-гор-**?

Як пішацца "не" з дзеясловамі?

VII. Падводзячы вынікі, слухаем кароткае паведамленне "Як навучыцца пісаць без памылак". У ім адзначаецца, што трэба быць эрудзіраваным, развіваць памяць і ўвагу, больш чытаць (уголас і самому сабе), высвятляць значэнне новых слоў. Правяраць напісанае трэба па складах і па частках слова, правяраць "шыварат-навыварат" і г.д.

VIII. У канцы ўрока – разрадка!

Пішам "мяккую" дыктоўку (так я называю дыктоўку з вясёлымі каментарыямі). Не трэба баяцца памыліцца: цябе папраўяць, падкажуць.

"Борюсь за грамотность.

Я стараюсь все время повышать свою грамотность. И количество ошибок у меня мало-помалу уменьшается. Я уже ни за что не сделаю ошибок в следующих словах: интеллигенция, так-таки, как будто, точь-в-точь, искусство, аккомпанировать.

Во что бы то ни стало я должен быть безукоризненно грамотным. И, поверьте, я добьюсь этого непременно".

Урок скончаны. Кожны вучань атрымлівае адзнаку, якую абавязкова выстаўляю ў журнал. (Пасля гэтага ўрока вучні атрымалі ад 6 да 9 балаў.)

Метадычнае аб'яднанне настаўнікаў рускай мовы і літаратуры нашай школы шукае эфектыўныя шляхі фарміравання правільнай пісьмовай мовы. І адзін з іх – якаснае выкананне работы над памылкамі.

Лідзія КОБЫШАВА,
настаўніца рускай мовы і літаратуры вышэйшай катэгорыі сярэдняй школы №29 Віцебска.

Што раблю я, каб рабілі яны?

Настаўнік, які змог выстаяць, вытрымаць першыя пяць гадоў у школе, напэўна, не пойдзе з яе ўжо ніколі. Мой педагагічны стаж імкліва набліжаецца да дваццаці гадоў. За гэты час было шмат насычанай, інтэнсіўнай, багатай на радасныя эмоцыі, сумненні, хваляванні і трывогі працы.

Прафесія настаўніка складаная, і колькі б я ні працавала, кожны навучальны год пачынаецца, як у першы раз. Каб працаваць у школе добра, трэба любіць гэтую работу і самае галоўнае – любіць дзяцей.

Перад кожным настаўнікам матэматыкі заўсёды стаіць праблема: як зрабіць прадмет, які з'яўляецца адным з самых складаных у школьнай праграме, цікавым і любімым дзецьмі. Таму, пачынаючы выкладанне матэматыкі ў пятых класах, я часта задаю дзецям пытанне: "Ці мае дачыненне матэматыка да прафесій іх бацькоў?" І кім бы яны ні былі – урачамі, журналістамі, артыстамі, рабочымі – адказ заўсёды адназначны: матэматыка патрэбна. Але аднаго гэтага разумення, як правіла, недастаткова. І жаданне вучыцца з часам нярэдка замяняецца лянотай. Дзеці ёсць дзеці. І калі не рабіць пэўных захадаў, то ў далейшым цікавасць да прадмета ў многіх можа поўнасцю знікнуць.

Паступова я зразумела, што нельга проста "даваць" урок за ўрокам, неабходна ведаць звышзадачу сваёй працы – галоўнае, вакол чаго будуецца ўвесь працэс навучання. Гэтую задачу трэба ўсведамляць найперш самому. Адсюль і бярэ пачатак творчае стаўленне да педагагічнай работы.

Мінуў час урокаў тыпу "настаўнік тлумачыць, вучань старанна слухае". Урокі ў маім разуменні патрабуюць эмацыянальнага ўздыму, мабілізацыі творчых сіл. Таму я стараюся цаніць час перад урокам, адпаведна настройваючыся на заняткі.

Мне хацелася б падзяліцца некаторымі ўласнымі напрацоўкамі па арганізацыі пазнавальнай цікавасці да матэматыкі.

Працуючы з дзецьмі, трэба кіравацца пэўнымі прынцыпамі: не нашкодзь; рабі дабро; няма няздольных вучняў, ёсць дзеці, якія трапілі ў дрэнныя рукі; ніводнае меркаванне пра дзіця не можа быць канчатковым; параўноўвай

дзіця толькі з ім самім.

Ніхто з нас не любіць, калі яму навязваюць чужыя рашэнні, калі адсутнічае выбар. Асабліва не любяць гэтага дзеці. Таму ўжо ў пятым класе мы з вучнямі для паўтарэння матэрыялу прыдумалі карткі-пытанні з арыгінальнай назвай "правакацыйныя пытанні". (Знакаміты старажытнагрэчаскі філосаф Арыстоцель трактуе пытанне як разумовую форму, якая забяспечвае пераход ад няведання да ведання.) Гэта дапамагло ператварыць нелюбімыя пытанні ў нешта прыемнае. Пасля адказу ля дошкі вучань сам выбірае сабе пытанне і адказвае на яго. Праверка ведаў не павінна быць спробай злавіць вучня на няведанні.

Падчас паўтарэння пройдзеных тэм мы выкарысталі яшчэ адзін прыём – складанне разнастайных дапаможнікаў. Галоўнае патрабаванне – зразумеласць і даступнасць у выкладанні. Бо крытыкамі ў гэтай рабоце выступаюць самі дзеці, а яны, як правіла, памылак не даруюць.

Прывяду прыклад аднаго з дапаможнікаў, створаных вучнямі. Называецца ён "Дарога ў краіну "Дзесятковыя дробы". Прадстаўлена карта руху – парадак вывучэння нашых тэм. На ёй можна ўбачыць "маёнтак складання", "заезны дом аднімання", "рэстаран множання" і "рэстаран дзялення". Заключэннем служыць Замак, дзе выконваюцца сумесныя дзеянні.

У "маёнтку складання" вучаць складаць дзесятковыя дробы. Для гэтага трэба запісаць лікі ў слупок, каб коска стаяла пад коскай, прабелы запаўняюцца нулямі. Абавязкова даюцца прыклады.

Складзеныя школьнікамі дапаможнікі аказваюць настаўніку дыдактычную паслугу пры рабоце з дзецьмі, якія прапусцілі заняткі з-за хваробы, бо ні для каго не сакрэт, што дзеці часам лепш разумеюць адзін аднаго, чым дарослых.

Вось яшчэ прыклады творчасці маіх вучняў, дзякуючы якім мы змаглі зрабіць больш цікавымі многія ўрокі. Пры вывучэнні тэмы "Сярэдняе арыфметычнае" былі выкарыстаны дзіцячыя рэпартажы.

...Рэпартаж з месца правядзення спаборніцтваў па фігурным катанні. Галоўны і адзіны каментатар – Міхаіл Хрыпач. Судзяць спаборніцтвы дзевяць пяціразовых чэмпіёнаў свету: Афанасій Пятровіч Сідараў, Ваван Картук, Дзед Мазай (з зайцамі), Дзед Мароз (без падарункаў), цётка Ася, Галіна Бланка...

А хто ж удзельнікі?

Гэта невядомыя пары. Першым на лёд выходзіць Кабанаў са сваёй партнёршай Б.Лісіцынай. Яны няблага выступаюць, і ім ставяць ацэнкі...

Пасля такіх рэпартажаў мы рашаем задачы, вызначаючы месцы кожнай пары.

Актыўны ўдзел мае вучні прымалі і ў складанні тэстаў для паўтарэння па розных тэмах, дзе абавязковай умовай было ўменне самому адказаць на ўсе пытанні. Тэсты правяраліся і на іншых класах з паралелі.

Творчыя работы маіх вучняў – вельмі разнастайныя, не падобныя адна да другой. Мы плануем падрыхтаваць выстаўку гэтых работ.

Асаблівай увагі патрабуе і працэс вызначэння і выканання хатняга задання. Як правіла, многія вучні губляюць цікавасць да яго выканання, не лічаць гэта неабходным і важным. У сваёй рабоце я стараюся змяніць стаўленне школьнікаў да гэтага віду дзейнасці. Хатняе заданне ў нас задаецца не пасля кожнага ўрока, а непасрэдна перад вывучэннем новага матэрыялу. Мы перайшлі ад колькасці да якасці.

Мяне пастаянна непакоіць адно пытанне: як навучыць усіх? Як заахвоціць дзяцей працаваць дома? Мы перайшлі на тры ўзроўні выканання хатняга задання. Кожны вучань цяпер мае права выбраць сабе заданне па сілах. Пасля праверкі хатняга задання праводзіцца самастойная работа. У журнал выстаўляюцца дзве адзнакі пры ўмове, што розніца ў адзнаках паміж дамашняй работай і самастойнай – не больш як адзін бал. Школьнікі зразумелі, што няма сэнсу спісваць хатняе заданне, інакш яно не ацэніцца. У большасці выпадкаў абедзве работы выконваюцца і ацэньваюцца аднолькава.

Меркаванне, што з дзяцей можна патрабаваць, нічога не даючы ім узамен, – памылковае. Мы арганізавалі з вучнямі работу так, што ў кожнага класа ёсць час для дадатковай кансультацыі, дзе можна разабраць незразумелае і атрымаць адказы на пытанні, якія цікавяць.

Адбыліся змены і ў стаўленні да класнай работы. Як кажуць мае вучні: "Класная работа павінна быць "класнай"!" Таму многія з іх працуюць у класе з алоўкам. З яго дапамогай на палях з'яўляюцца пытальнікі, на якія на перапынку або на кансультацыі мы разам абавязкова знойдзем адказ. І як радасна чуць на ўроку, што падобнае заданне сустракаецца ў дамашняй рабоце!

Навукоўцы падлічылі, што вучань у сярэднім за час вучобы ў школе гаворыць усяго толькі трыццаць шэсць гадзін.

Вядома, што далёка не ў кожнага школьніка сфарміравана здольнасць адказваць перад усім класам. Некаторыя вельмі хвалююцца ад усеагульнай увагі, страху атрымаць нізкую адзнаку. Ні пра якую прадуктыўнасць, разумовую дзейнасць не можа быць і гаворкі. Каб дапамагчы вучням пазбавіцца пачуцця няўпэўненасці, мы адмовіліся ад адказаў ля дошкі. Бо галоўная задача – навучыць дзяцей, і ўся работа будуецца такім чынам, каб дабіцца гэтай мэты.

Але адзнаку за адказ ля дошкі нельга цалкам выключыць. Таму калі вучань жадае, ён выходзіць з дзённікам і адказвае на адзнаку. Галоўнае, чаго мы змаглі дабіцца – навучылі гаварыць на ўроках, выказваць сваё меркаванне, нават калі яно не заўсёды правільнае.

Дзеці разняволены, і я бачу, на што трэба звярнуць увагу.

"Вучань толькі тады навучыцца гаварыць, калі настаўнік маўчаць". Я цалкам згодная з гэтым сцвярджэннем. Таму галоўнымі крытыкамі пры выкананні заданняў з'яўляюцца самі дзеці. Пасля таго, як тыя, хто адказваў, селі на свае месцы, у работу ўключаюцца астатнія, і калі хто-небудзь з нечым не згодны, дык пры дапамозе каляровай крэйды прапануе свой варыянт. Маё слова як настаўніка – апошняе. Я нароўні з усімі магу выказаць сваё меркаванне.

"Добрая палова турбот – пра здароўе дзяцей", – так гаварыў В.А.Сухамлінскі. Патрабаванні да школьнікаў павышаюцца, павялічваецца і колькасць стрэсаў. Падтрымаць дзяцей, дапамагчы ім пазбегнуць незадаволенасці ў навучанні, захаваць псіхіку здаровай закліканы прагрэсіўныя педагагічныя тэхналогіі. Іх мэта – адукацыя для ўсіх.

Выдзеліць тут хацелася б тэхналогію модульнага навучання. Па ацэнках даследчыкаў, яно дазваляе скараціць час засваення вучэбнага матэрыялу прыкладна на трыццаць працэнтаў без урону для паўнаты выкладання і глыбіні засваення.

Прызнаюся, што да наведвання курсаў у Акадэміі паслядыпломнай адукацыі, дзе нас падрабязна пазнаёмілі з рознымі тэхналогіямі, я была заўзятай праціўніцай менавіта гэтай тэхналогіі, бо мае ўласныя дзеці сталі "заложнікамі" яе няправільнага выкарыстання.

Усе мае знаходкі, як я потым даведалася, былі элементамі модульнага навучання. Гэтая тэхналогія прадугледжвае самастойнае (або з пэўнай дапамогай) вывучэнне матэрыялу.

"Што раблю я, каб рабілі яны?" – гэта вельмі важны прынцып, якім трэба кіравацца пры арганізацыі любой работы з вучнямі.

Многія тэмы мы вывучалі паводле такога правіла. Адна з іх "Маштаб", дзе ў якасці кантролю засваення вучэбнага матэрыялу школьнікам было прапанавана творчае заданне, якое паказала, як павысілася майстэрства маіх вучняў. Перада мной ляжыць адна з лепшых работ, у якой прапануецца паўтарыць падарожжа англійскага мараплаўца і пірата сэра Фрэнсіса Дрэйка.

XVI стагоддзе. Карабель Фрэнсіса Дрэйка адлюстраваны на малюнку. Вялікай увагі заслугоўвае карта, якая нібыта захавалася з тых часоў. Па краях яна абпаленая, захаваліся сляды і ад свечкі. Але гэта толькі знешняе ўяўленне. Не забыліся і пра галоўнае – размічыць увесь маршрут мараплаўца.

Усе прыёмы работы, якія я выкарыстоўваю, дазваляюць арганізоўваць урок так, каб на душы станавілася радасна ад уважлівых вачэй вучняў.

А самае прыемнае, што на ўроках поспеху сталі дабівацца нават самыя слабыя школьнікі. Яны разам з усімі пранікаюцца азартам пошуку ісціны. Цяжка апісаць настаўніцкую радасць, калі вучань самастойна сфармулюе і прапануе для абмеркавання праблему, якая яго зацікавіла.

Цудаў у нашай рабоце не бывае. Ёсць вельмі вялікая, цяжкая, карпатлівая, але нярэдка радасная праца. І вельмі прыемна, калі ты ўваходзіш у клас, а на дошцы ўжо запісана тэма ўрока – значыць гэта камусьці патрэбна. Вучні мне часта кажуць: "Алена Іванаўна, вы ў нас непрадказальная!" Я лічу, што кожны дзень іх трэба нечым здзіўляць.

Памятайце пра тое, што дзеці хочуць бачыць нашы разумныя, прыветлівыя, уважлівыя вочы, якія б выпраменьвалі святло, дабрыню і цяпло. Мне вельмі хочацца, каб нашым дзецям пашанцавала, і яны кожны дзень сустракаліся ў школе з радасцю.

Алена ДЫБОЎСКАЯ,
настаўніца матэматыкі Мінскай педагагічнай гімназіі.

НА ЗДЫМКАХ: А.І.Дыбоўская; работа па тэме "Маштаб" Уладзіміра Шапавалава, вучня 6 "Г" класа Уладзіслаў Мамуль і Яўгенія Пяшчэнка – вучні 6 "Б" класа, пераможцы раённай алімпіяды па матэматыцы.

Фота Ю.БОНДАРАВА.

Выставы

Лісты часу

Пазаўчора ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі адкрылася мастацкая выстава "Лісты часу. Жывапіс, графіка, пластыка", прысвечаная 130-годдзю з дня нараджэння аднаго з самых вядомых майстроў беларускага пейзажнага жывапісу - народжанага на берагах Друці Вітольда Бялыніцкага-Бірулі. Поруч з бессмяротнымі палотнамі слыннага класіка ў экспазіцыі прадстаўлены творы яго таленавітых сучасных землякоў-нашчадкаў, ураджэнцаў бялыніцкага Падруцця: жывапісца Віктара Альшэўскага, скульптара Уладзіміра Панцялеева і графіка Ларысы Журавовіч.

Вітольд Каятанавіч Бялыніцкі-Біруля (1872 - 1947) - культавая, знакавая і загадкавая постаць у беларускім мастацтве. Адзін з самых апошніх акадэмікаў жывапісу Расійскай імператарскай акадэміі мастацтваў і адзін з самых першых беларускіх савецкіх акадэмікаў. Народны мастак Расійскай Федэрацыі і ўадначассе - народны мастак БССР. Творца ў аднолькавай ступені пладавіты і таленавіты, сутнасць таленту якога вызначыў яшчэ Ілля Рэпін: "Я так прывык асвяжацца душой перад вашымі лініямі праўды, прастаты і свабоды". Да слова, наш сучасны пісьменнік Віктар Карамазаў, аўтар кніжкі пра Бялыніцкага-Бірулю, прыкмеціў іншае: "Ён умеў не толькі слухаць цішыню, але і чуць яе..."

Пазаўчора, падчас адкрыцця выставы, я ўпершыню даведаўся, як правільна трэба вымаўляць прозвішча вялікага мастака - Бялыніцкі-Біруля. Не Біруля, а Біруля - з націскам якраз на апошнім складзе. Гэтак, кажуць, называў сябе сам Вітольд Каятанавіч. У гэткай арфаэпічнай форме я пачуў слаўнае прозвішча і з вуснаў многіх выступоўцаў у музеі: намесніка Міністра культуры Валерыя Гедройца, старшыні Беларускага саюза мастакоў Уладзіміра Басалыгі, прэзідэнта Беларускай акадэміі выяўленчага мастацтва Фелікса Янушкевіча, прарэктара Беларускай акадэміі мастацтваў Міхася Баразны, прадстаўнікоў Бялыніцкай адміністрацыі і спонсараў (ТАА "Осткам-Плюс", ААТ "Керамін").

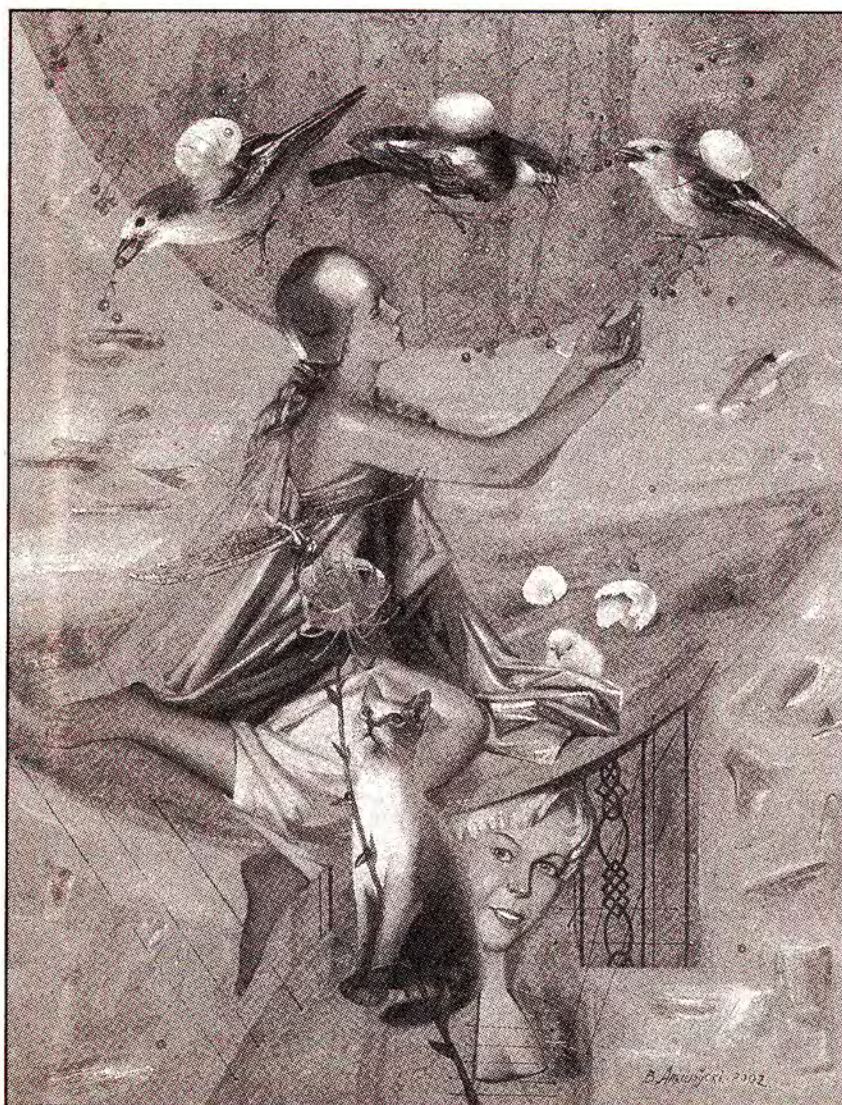
Нечаканае адкрыццё падштурхнула мяне да нечаканага роздуму. Раней, з націскам на "ру", прозвішча гучала для мяне як сцвярджэнне: класік, пачынальнік, культ. І, здавалася, спакойная лірычная мелодыя, якую ўтваралі мяккія пастэльныя таны яго твораў, і якраз сціхала дзесьці там, у гісторыі, няхай і не надта далёкай... Цяпер жа, з гэтым нязвычным націскам на апошнюю "ноту" "ля", інтанацыя вымаўлення быццам бы схіляе да пытання: ці ж не яна, чароўная мелодыя Бялыніцкага-Бірулі, так востра адчуваецца ў мастацкіх творах сучасных аўтараў, ягоных землякоў? Ці ж не яна - у абсалютна розных і найноўшых "аранжыроўках" - ліецца ў "сюррэалістычна-рамантычна-мадэрновых" явішчах Віктара Альшэўскага, скульптурным "тайнапісе" Уладзіміра Панцялеева, "інсітнай" графіцы Ларысы Журавовіч?..

Ёсць вельмі важны фактар мастацкай творчасці, які немагчыма аспрэчыць, - пачуццё ўдзячнасці да Радзімы, яе духоўных скарбаў. І, можа быць, не менш важны - імкненне гаварыць сваім мастацтвам тое, што лічыш неабходным сказаць, і так, як толькі ты адзін гэта можаш сказаць, іншымі словамі, пачуццё аўтарскай канцэпцыі, уласнага "я" творцы. Адмысловая канцэпцыя "Лістоў часу", дзе прадстаўлены адразу чатыры творцы розных пакаленняў і розных мастацкіх напрамкаў, але якіх аб'ядноўвае адна зямля, адна іх "маленькая" радзіма, акурат і актуалізуе адразу два гэтыя моманты: патрыятычнасці і праўдзівасці. Непадзельныя моманты.

Выстава будзе працаваць да 22 сакавіка - добрая магчымасць пашырыць уяўленне пра мастацтва. І пра радзіму - таксама.

Мікола ЧЭМЕР.

НА ЗДЫМКАХ: І.Грабар. Партрэт Бялыніцкага-Бірулі; У.Панцялееў. Млечны шлях; Л.Журавовіч. Велікодны нацюрморт; В.Альшэўскі. Імгненне ў прасторы.

На жыццёвых скрыжаваннях

"Чорныя бровы, карыя вочы..."

Упершыню Надзейка пабачыла Ігара на ўступных экзаменах. І ёй, аж да нейкага шчымлівага болю ў сэрцы, раптам так захацелася паступіць у гэтую ВНУ, ды яшчэ каб Ігар аказаўся з ёй у адной групе.

Кажуць, марыць часам бывае небяспечна, бо мары могуць і здзяйсняцца.

Надзейка паступіла ў ВНУ і, сапраўды, аказалася з Ігарам у адной групе.

Замкнёная і маўклівая па натуры Надзея спачатку не вельмі ўступала ў размовы з аднакурснікамі, усё больш прыглядвалася ды прыслухоўвалася. Але хутка выявілася, што яе веды, атрыманыя ў сельскай школе, не горшыя за веды выпускнікоў гарадскіх школ. Парады сябровак слухала ўважліва, гледзячы на іх, падкараціла свае сукеначкі і спаднічкі, зрабіла модную стрыжку, набыла такую-сякую касметыку. У хуткім часе Надзейка ўжо не адчувала сябе правінцыялкай ні ў аўдыторыі, ні на інстытуцкіх вечарах. Увесь гэты год дзяўчына не вельмі думала пра Ігара, толькі ў яго прысутнасці ў яе на душы святлела, і адчувала яна нейкі незразумелы выбух радасці, калі Ігар звяртаўся да яе з якой-небудзь нагоды.

На другім курсе студэнтаў адправілі на бульбу. Дзяўчаткі і хлопцы жвава, з жартамі размясціліся на калгаснай машыне. У паездцы ўсе дружна і весела спявалі. Уздумалася некаму спець старыя песні. Спачатку пачалі са смехам, а потым усіх захапіла напеўная прастата і шчырасць народнай музыкі. "Чорныя бровы, карыя вочы..." - выводзіла Надзейка разам з усімі. І раптам яе бы токам ударыла: Ігар сядзеў насупраць, а бровы ў яго - чорныя-чорныя і вочы карыя-карыя, зусім як у песні.

"Я кахаю Ігара", - раптам зразумела Надзейка. Імгненна ўсё навокал перамянілася, усё зазіхацела рознымі колерамі вясёлкі, усе гукі здаліся прыемна-мілагучнымі, а пахі - з п'янкой асалодай. Аднакурснікі пелі і смяяліся, як і раней, а Надзейцы хацелася закрычаць: "Ды гляньце ж вы, якое высокае неба! Якое ласкавае сонейка! Як прыгожа пераліваецца густа-жоўтым збажына!"

Аднак жа Надзейка прамаўчала, не прызналася ў сваім вялікім адкрыцці нават лепшай сяброўцы Алёнцы. Дзяўчына старалася захаваць ад усіх сваю трапяткую тайну, нават пачала пазбягаць Ігара. Хлопец гэта заўважыў, запытаўся здзіўлена: "Надзейка, я цябе пакрыўдзіў?" "Ды не, я проста стамілася", - зачырванеўшыся, падманула яна.

Калі пасля працы студэнты вярнуліся на заняткі, у жыцці Надзейкі нічога не змянілася. Яна ціха марыла аб сустрэчы з Ігарам, раскладвала бясконцыя пасьянсы "на жаданні" ды варажыла сабе на картах, якія абяцалі ёй то "спатканне", то "сустрэчу ў казённым доме".

Ледзь толькі Надзейка ўваходзіла ў аўдыторыю, тут жа, не гледзячы, ужо адчувала: прыйшоў Ігар ці яго яшчэ няма.

Мары засланялі ад яе рэльнае жыццё, яна не звяртала ўвагі на іншых хлопцаў, жыла толькі сваімі летуценнямі ды пісала вершыкі ў запаветны сшытак.

Аднойчы Надзейка паказала свае вершы Алёнцы. "Ды ты па вушы закахалася ў Ігара! - усклікнула сяброўка. - Толькі ні на што не спадзявайся. Яму падабаецца іншая дзяўчына".

На чацвёртым курсе лепшых студэнтаў узнагародзілі экскурсійнай паездкай у Мінск. Надзейка радавалася, таму што Ігар таксама ехаў на экскурсію.

Аднойчы ў час вячэры ў Мінску Ігар сказаў: "Лена! Хадзем са мной у тэатр. Я купіў білеты на "Паўлінку". "Прабач, я стамілася", - сказала Алена і піхнула Надзейку локцем.

Ігар няўпэўнена ўсміхнуўся і неяк звысоку кінуў Надзейцы: "Ну, тады ты ідзі са мной". Над сталом навісла напружаная цішыня.

"Ігар, так рабіць нельга", - строга заўважыла староста групы Людміла.

З цяжкасцю пракаўтнуўшы камяк у горле, Надзея вымавіла: "Дзякуй. Я не пайду. Я таксама - стамілася".

Увечары, пранізліва зазірнуўшы Надзейцы ў вочы, Алена жорстка вымавіла: "Запомні, сяброўка, ты сама ад яго адмовілася. А ў Ігара бацька - вялікі начальнік. Будзе і кватэра, і машына".

...На вяселле Алены і Ігара Надзейка не пайшла.

Лепшы сродак ад болю - час. Ён дапамог і Надзейцы.

Але доўга яшчэ ўзнікаў шчымлівы боль у сэрцы, калі яна чула па радыё "Чорныя бровы, карыя вочы..."

Галіна КАПЕЦКАЯ,
настаўніца гімназіі, Светлагорск.

Новыя кнігі

Усё аб традыцыйнай мастацкай культуры беларусаў

Аб яе лепшых здабытках і сучасных праявах на рубяжы другога і трэцяга тысячагоддзяў мае на мэце расказаць толькі што распачатая выдавецтвам "Беларуская навука" шасцітомная серыя "Традыцыйная мастацкая культура беларусаў".

Першы том навукова-папулярнай серыі прысвечаны Магілёўскаму Падняпроўю - аднаму з шасці гісторыка-этнаграфічных рэгіёнаў Беларусі. У наступных пяці тамах будуць прадстаўлены традыцыі беларускай мастацкай культуры Паазер'я, Усходняга і Заходняга Палесся, Панямоння, Цэнтральнай Беларусі. Такая задача серыі - прадметна і пераканаўча раскрыць складаную сістэму традыцыйнай мастацкай культуры беларусаў ва ўсім яе рэгіянальным багацці і разнастайнасці відаў як у мінулым, так і сёння.

Першая кніга серыі з'яўляецца вынікам трохгадовага (1993-1995) шматаспектнага экспедыцыйнага абследавання тэрыторыі рэгіёна. У ёй 10 раздзелаў, кожны з якіх раскрывае розныя грані традыцыйнай культуры Падняпроўя, дае ўяўленне аб яе асаблівасцях: абрадах, песнях, інструментальнай музыцы, празаічным і танцавальным фальклоры, гульнях, народным касцюме, народным тэкстылі. Матэрыялы тома - крыніца творчых ідэй для прафесійных дзеячаў культуры і мастацтва розных накірункаў. Дарэчы, выданне, як і ўся серыя, разлічана на навукоўцаў-гуманітарыяў, выкладчыкаў і студэнтаў ВНУ, настаўнікаў, работнікаў культуры, кіраўнікоў прафесійных і аматарскіх мастацкіх калектываў, тых, хто цікавіцца беларускімі традыцыямі. Яно багата ілюстравана фатаграфічнымі, нотнымі матэрыяламі, мастацкімі малюнкамі.

Алена ШЫЦІК.

Захапленні

Таямніцы беларускай Лады

Што трэба, каб у чалавеку прачнулася цяга да якога-небудзь рамяства? Каб гэтая цяга вылівалася не проста ў баўленне часу, а ў самую што ні на ёсць філасофію жыцця? Яно ж, жыццё, - такое разнастайнае, шматаблічнае, непрадказальнае. І трэба валодаць асаблівым дарам, каб умець перадаць яго не на паперы, не моўнымі сродкамі, а на тканіне з дапамогай сімвалаў і знакаў, якія дайшлі да нашага часу ажно з даўніны.

Мне пашанцавала сустрэць такога чалавека. Маладая вышывальшчыца сядзела на канапе і з такім замілаваннем вышывала чырвоны ўзор, што немагчыма было адвесці ад яе вачэй.

Як высветлілася, Алена Кірэева займаецца ручной вышыўкай прафесійна, а ў Таварыстве беларускай мовы, дзе адбылося наша з ёй знаёмства, працуе на кніжнай выставе і вядзе гурток вышывання.

- Алена, - дапытваюся, **- адкуль у Вас столькі беларускасці?**

- Мама мая родам з Ніжняга Ноўгарада, тата - беларус, але па-беларуску не размаўляў. Ды, відаць, генная памяць - вельмі сур'ёзная рэч, калі ўва мне праз пакаленне прачнулася беларуская мова. Было гэта так. Ішла па вуліцы, убачыла купку людзей, наблізілася да іх - і так мне запала ў душу іх гаворка, так кранула, што вырашыла абавязкова навучыцца размаўляць гэтак жа.

- А на вышыванкі хто Вас натхніў?

- Здаецца, што гэта таксама было ўва мне заўсёды. Я толькі выбрала кірунак. Мне заўсёды хацелася нешта рабіць рукамі: з бісерам, саломкай навучылася працаваць яшчэ ў мастацкай школе. А калі звярнулася да беларушчыны, то вырашыла, што і вырабы мае таксама павінны быць адпаведнымі. А тут акурат у якасці эксперыменту набіралі групу для заняткаў у гурток вышывальшчыц пры Доме ветэранаў, куды я, канешне, запісалася разам з яшчэ трыма жанчынамі. Ды двое тыя курсы хутка кінулі з-за таго, што наша выкладчыца размаўляла па-беларуску. Так цяжка ім было ўспрымаць яе ўрокі. А я, наадварот, толькі радавалася такому шчасліваму выпадку.

- А як да такога Вашага выбару паставіліся сябры, знаёмыя?

- Яны былі больш здзіўленыя, калі пасля заканчэння мастацкай школы я паступіла вучыцца на хімічны факультэт. У вочы казалі, што гэта самагубства для мяне. Толькі хімія ў мяне, відаць, таксама ў генах - мая бабуля працавала выкладчыцай гэтага прадмета. Потым я атрымала яшчэ адну вышэйшую адукацыю - радыеэкалагічную. Так што ў рэшце рэшт, калі я вярнулася да свайго старога захаплення, то ўсе толькі ўздыхнулі.

- Раскажыце трохі пра гэты Ваш занятак.

- Ну вось, напрыклад, днямі прыйшла мая сястра, расказала, што закахалася ў хлопца. Папрасіла вышыць што-небудзь, каб утрымаць яго каля сябе. Я вышыла ёй кальe на шыю з адпаведным узорам. Няхай носіць, радуецца і верыць.

Справа ў тым, што нашы продкі-беларусачкі былі вельмі ўражлівымі, вельмі чуллівымі людзьмі, мелі паэтычныя душы і ўмелі ўвасобіць гэтую паэтычнасць у пэўныя фігуры-сімвалы, адлюстраваць іх потым у сваіх узорах на льняным ці канапляным палатне.

- Магчыма, у Вас захаваліся якія фамільныя вышыванкі?

- На жаль, у мяне няма вышыванак ад бабулі. Але знаходзіліся людзі, якія дарылі мне вышываныя ручнікі - ды такія прыгожыя! Казалі, што іх можна чытаць, што кожны такі ручнік - гэта аповесць пра жыццё таго, хто яго вышываў. Кожная выява на ручніку нешта азначае. Вось, напрыклад - сонца, зямля, каханне...

Праўда, напачатку гэта ўсё не выглядала так стылізавана. Людзі вышывалі хто што бачыў: сонейка, расліны, птушак. Таму на старадаўнім ручніку можна любавацца ўзорам, які нагадвае дрэва. Гэта "радавод", які перадаваўся з пакалення ў пакаленне. На ніжніх галінах дрэва яшчэ прабабуля вышыла свой лёс, вышэй - яе дачка, потым - унучка, і гэтак далей. Безумоўна, не на старым ручніку вышываліся новыя ўзоры. Проста ўнучка капіравала ўзор з бабулінага ручніка і дадавала да яго свой.

Лічылася, што ручнік можа лячыць ад хвароб, адварочваць зло і прыцягваць дабро. Вышывальшчыца ўплятала ў ручнік сваю малітву, каб у сям'і ўсё было добра, каб нарадзіліся дзеткі і г.д. Такім чынам яна заплятала ў тканіну свае думкі, а гэта значыць - пэўную энергію.

Вось, напрыклад, узор "зорка". Гэта можа быць выява дзіцяці і выява сям'і. Яна азначае, што жанчына просіць у свайго Бога, каб сям'я была моцнай. Каб мір у ёй панаваў, бо побач вышыты выявы хлеба і сонца.

Калі жанчына вышывала маці Аранту ці маці-радзіцельніцу, дык гэткім чынам яна малілася, каб нарадзілася здаровае дзіця. Бо Аранта лічыцца, паводле язычніцкіх вераванняў і хрысціянскай сімволікі, заступніцай жанчын.

- А як у сучасным жыцці могуць выкарыстоўвацца гэтыя ўзоры?

- І цяпер вельмі модна сярод моладзі насіць вышываныя бранзалецікі, так званыя фенечкі. Асабліва з вялікім задавальненнем іх носяць падлеткі. Павязваючы іх на руку, хлопчыкі і дзяўчынкі абараняюць сябе ад дрэннай энергіі. Некалі лічылася, што зло можа ўвайсці ў чалавека праз адтуліны ў яго адзенні. Таму абавязкова аздабляліся вышыўкай ніз кашулі, бераг рукавоў і край гарлавіны.

Часта просяць мяне таксама вышыць ручнікі для вяселля. Дарэчы, тут я хачу звярнуць увагу на адну акалічнасць. У ручніку белае поле лічыцца зонай смерці, а чырвонае зонай жыцця. Таму трэба, сустракаючы маладых, хлеб-соль класці на чырвоныя берагі ручніка, а не на пасяродку на белае.

На сучасных вяселлях таксама памылкова абвязваюць сватоў толькі белым - зонай смерці атрымліваецца. А некалі ручнік для свата выраблялі наогул без белага, увесь вышывалі чырвоным - адным жыццём, адным святам!

Ці яшчэ такая з'ява, як апаясванне нованароджаных для хрышчэння. Цяпер неяк павялося хлопчыкаў абвязваць блакітнай стужачкай, а дзяўчынак - ружовай. Зноў жа няправільна. На Беларусі здавён лічылася, што абараняе менавіта чырвоны колер. Дзяцей спавівалі ў белыя тканіны, а паверх, незалежна ад таго хлопчык гэта ці дзяўчынка, абавязкова павязвалі чырвоную стужку ці хоць бы чырвоную нітачку. Таму што вось яно - новае жыццё, якое толькі-толькі з'явілася і пакуль нічым не можа сябе абараніць.

Здагадваюся, што ёсць яшчэ нейкія правілы, якіх мы не ведаем, пра якія забыліся. Нягледзячы на тое, што адна мая бабуля з Беларусі, яна мне гэтых ведаў не перадала. Добра, што бабуля майго мужа шмат што ведае пра вышыванкі. Ды і тут, на кніжнай выставе, калі сяджу і вышываю, то, здараецца, хто-небудзь з наведвальнікаў нешта новае раскажа.

- Дык, можа, ужо час Вам якую дысертацыю па гэтай тэме пісаць?

- Не. Я лічу сябе ў гэтай справе дылетантам. Ёсць людзі, якія займаюцца ёй усё жыццё, заканчвалі факультэт народнага мастацтва ў акадэміі. А я абклалася кніжкамі, размаўляю з людзьмі...

- Ці ёсць узоры, прызначаныя менавіта для моладзі?

- Ну, канешне, гэта Лада - багіня кахання, Купалінка або Вяснянка, якія сімвалізуюць час росквіту. Маладой жанчыне, якая хутка павінна стаць маці, можна параіць вышыўку Берагіні.

Калі хлопец і дзяўчына перажываюць узаемнае каханне, дык вышываюцца птушкі, павернутыя адна да другой. Калі неўзаемнае, то адна з іх павернута ў іншы бок. Калі ж каханне ў росквіце - у птушак паднятыя крылцы. А дзве птушкі, павернутыя ў розныя бакі, азначаюць, што каханне скончылася.

- Чаму Вы вышываеце толькі чырвоным?

- Спрадвечнымі беларускімі колерамі лічацца белы, чырвоны і крышачку чорнага. У некаторых раёнах лічылася прыгожай вышыўка чорным па белым. А ёсць такая вёска Няблюбка, дзе найбольш шыкоўным лічыцца ўзор белым па белым.

Сёння можна ўбачыць беларускія касцюмы, вышытыя зялёным, чырвоным, жоўтым. Але ўсё ж такі сапраўдныя беларускія ўзоры больш стылізаваныя, і таму глядзяцца вельмі па-сучаснаму.

- А як з'явіліся розныя ружы, вазачкі і інш.? І якая вышыўка - крыжыкам, процягам ці гладдзю - больш беларуская?

- Беларуская вышыўка - процягам, калі нітка ідзе з двух бакоў тканіны. Крыжык і рознакаляровая гладзь - не зусім нашыя. Акрамя таго, вышыўка крыжыкам - аднабаковая. Каб яна атрымалася на двух баках, трэба быць вельмі таленавітай вышывальшчыцай. Іншая справа - процяг. Завіхаецца гаспадынька ў вышытым процягам фартушку, а тут раптоўна госці. Яна імгненна пераапранае яго на іншы, чысты бок. Зручна і эканомна. Акрамя таго вышыўка процягам стварае на тыльным баку крыху іншы ўзор - атрымліваецца два фартушкі ў адным.

А што датычыць першай часткі вашага пытання... У канцы васемнаццатага стагоддзя з'явілася фірма "Брокер", якая выпускала ў продаж мыла, загорнутае ў паперу, на якой, для заваблівання пакупнікоў, былі намаляваны вось гэтыя крыжыкавыя ўзоры з выявамі прыгожых, нянаскіх дрэў і птушак. Такім чынам, не трэба было рабіць "рэвалюцыю", каб знішчыць беларускі ўзор. Людзям жа ўласціва імкнуцца да нечага новага, нават калі яно і не лепшае.

Тамара МАЗУР.

НАШ ИНДЕКС - 63851
Знамя юности
ЧИТАЮТ ВСЕ!
ТЕПЕРЬ - ЦВЕТНАЯ "ТОЛСТУШКА" КАЖДУЮ СУББОТУ!

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны прыёмнай рэдакцыі: 36-91-42; намеснікаў галоўнага рэдактара — 36-90-63, 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-53-22; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання, навукі — 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі — 36-43-71; ВНУ і тэхнікумаў — 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.
ФАКС: 36-53-22, bng@e-mail.ru

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.
Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Святлана КІРСАНАВА.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку», 220013, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12. Заказ № 1688
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 13.3.2002 г. у 18.10
Тыраж 30.000 экзэмпляраў.